

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
YVES BOT
της 12ης Ιουνίου 2014¹

Υπόθεση C-222/13

**TDC A/S
κατά
Erhvervsstyrelsen**

[αίτηση του Teleklagenævnet (Δανία) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Παραδεκτό της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως — “Εθνικό δικαστήριο” κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ — Ανεξαρτησία του αιτούντος οργάνου — Τομέας των τηλεπικοινωνιών — Καθολική υπηρεσία και δικαιώματα των χρηστών — Οδηγία 2002/22/ΕΚ — Παροχή εκ μέρους του παρόχου της καθολικής υπηρεσίας πρόσθετων υποχρεωτικών υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου 32 της οδηγίας — Χρηματοδότηση των πρόσθετων υποχρεωτικών υπηρεσιών — Υπολογισμός του καθαρού κόστους — Προσδιορισμός της αθέμιτης επιβαρύνσεως»

1. Με την υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το Teleklagenævnet (Δανία) ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει τις λεπτομέρειες της χρηματοδότησεως μιας πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας παρεχόμενης βάσει του άρθρου 32 της οδηγίας 2002/22/ΕΚ² από την επιχείρηση στην οποία έχει ανατεθεί η παροχή της καθολικής υπηρεσίας.
2. Η οδηγία «καθολική υπηρεσία» σκοπεί να δημιουργήσει ένα εναρμονισμένο ρυθμιστικό πλαίσιο που οφείλει να εγγυάται, σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, πρόσβαση, σε προσιτή τιμή, σε στοιχειώδεις και καλής ποιότητας υπηρεσίες επικοινωνιών³. Οι υπηρεσίες αυτές καθορίζονται ρητώς από τον νομοθέτη της Ένωσης στο κεφάλαιο II της εν λόγω οδηγίας. Καθόσον οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται σε τιμή που αποκλίνει από εκείνη που καθορίζεται υπό τους συνήθεις όρους εμπορικής εκμεταλλεύσεως, η επιχείρηση που παρέχει την καθολική υπηρεσία αποζημιώνεται από το κράτος μέλος μέσω δημόσιας χρηματοδότησεως ή από τις επιχειρήσεις του τομέα μέσω ενός τομεακού ταμείου.
3. Σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, τα κράτη μέλη μπορούν να υπερβαίνουν την περιορισμένη περίμετρο της καθολικής υπηρεσίας και των συμπληρωματικών αυτής υπηρεσιών⁴, καθιστώντας διαθέσιμες και προσιτές ως προς την τιμή «πρόσθετες υποχρεωτικές υπηρεσίες» στην επικράτειά τους, αν η αγορά δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των τελικών χρηστών.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία «καθολική υπηρεσία») (ΕΕ L 108, σ. 51), όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2009/136/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009 (ΕΕ L 337, σ. 11, στο εξής: οδηγία «καθολική υπηρεσία»).

3 — Βλ. άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, της εν λόγω οδηγίας.

4 — Βλ. άρθρο 29 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία».

4. Έτσι, το άρθρο 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», του οποίου το περιεχόμενο πρέπει να ερμηνευθεί εν προκειμένω, ορίζει τα ακόλουθα:

«Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίζουν να καθιστούν διαθέσιμες στο κοινό πρόσθετες υπηρεσίες, πέραν των υπηρεσιών στο πλαίσιο των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας, όπως αυτή ορίζεται στο κεφάλαιο II, εντός της επικράτειάς τους. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτήν, δεν επιτρέπεται να επιβάλλεται μηχανισμός αποζημίωσης συγκεκριμένων επιχειρήσεων.»

5. Η διάταξη αυτή καταλείπει στα κράτη μέλη ευρύ περιθώριο όσον αφορά τις υπηρεσίες που μπορούν να παρέχονται στην επικράτειά τους ως «πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία». Στην υπό κρίση υπόθεση, το Βασίλειο της Δανίας ανέθεσε στην TDC A/S (στο εξής: TDC), την κυριότερη δανική επιχείρηση στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, την υποχρέωση να παρέχει ραδιοφωνικές υπηρεσίες ασφαλείας και θαλάσσιας έκτακτης ανάγκης στην εθνική του επικράτεια καθώς επίσης και στη Γροιλανδία. Οι εν λόγω ραδιοφωνικές υπηρεσίες διατίθενται δωρεάν σε όλα τα πλοία, ανεξαρτήτως της εθνικότητάς τους, και επιτρέπουν σε αυτά να καλούν σε βοήθεια σε περίπτωση ανάγκης⁵.

6. Εντούτοις, σε αντίθεση προς τους κανόνες που διέπουν την αποζημίωση των παρόχων της καθολικής υπηρεσίας, ο νομοθέτης της Ένωσης δεν εξειδικεύει τους όρους με τους οποίους ένα κράτος μέλος οφείλει να αποζημιώνει την επιχείρηση που παρέχει πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία. Μολονότι αποκλείει ρητώς την τομεακή χρηματοδότηση, δεν διευκρινίζει, αντιθέτως, σε ποιο μέτρο τα κράτη μέλη οφείλουν να αποζημιώνουν την παροχή πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας ούτε τον τρόπο με τον οποίο οφείλουν να υπολογίζουν το σχετικό με την παροχή αυτή κόστος ενόψει δημόσιας χρηματοδοτήσεως.

7. Στην υπόθεση της κύριας δίκης, το αρμόδιο στον τομέα των τηλεπικοινωνιών όργανο⁶ αρνήθηκε να χορηγήσει στην TDC αποζημίωση του κόστους παροχής των εν λόγω υπηρεσιών ασφαλείας και θαλάσσιας έκτακτης ανάγκης για το έτος 2010. Το όργανο αυτό θεώρησε, ειδικότερα, ότι, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία που είχε εφαρμογή μέχρι την 31η Μαρτίου 2012, η TDC δεν δικαιούνταν καμία αποζημίωση για τις δαπάνες στις οποίες είχε υποβληθεί λόγω της πρόσθετης αυτής υποχρεωτικής υπηρεσίας, δεδομένου ότι αποκόμιζε, εν γένει, κέρδος από τις υποχρεώσεις της προς παροχή καθολικής υπηρεσίας και από τις πρόσθετες υποχρεωτικές υπηρεσίες συνολικώς θεωρούμενες⁷. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, στην πράξη, οι συνδεόμενες με τις εν λόγω υπηρεσίες ασφαλείας δαπάνες ανέρχονταν περίπου σε 60 000 000 δανικές κορώνες (DKK) ετησίως (ήτοι περίπου 8 036 000 ευρώ), εκ των οποίων σχεδόν το ήμισυ συνδεόταν με την παροχή των υπηρεσιών αυτών στη Γροιλανδία.

5 — Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, στην πράξη, οι υπηρεσίες ασφαλείας παρέχονται στη Γροιλανδία από την Tele Greenland A/S, επιχείρηση ανήκουσα στις αυτόνομες αρχές της Γροιλανδίας, ενώ η TDC περιορίζεται στην κάλυψη των δαπανών που συνδέονται με την παροχή των εν λόγω υπηρεσιών.

6 — Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, αρμόδιο όργανο στον τομέα των τηλεπικοινωνιών ήταν το Den danske telemyndighed. Έκτοτε, οι αρμοδιότητες του οργάνου αυτού μεταφέρθηκαν στο Erhvervsstyrelsen. Πρόκειται για την εθνική κανονιστική αρχή (στο εξής: ΕΚΑ) που είναι επιφορτισμένη, μεταξύ άλλων, με την εποπτεία του τομέα σύμφωνα με το άρθρο 3 της οδηγίας 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία πλαίσιο) (ΕΕ L 108, σ. 33).

7 — Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, κατόπιν της οχλήσεως και της αιτιολογημένης γνώμης που κοινοποιήθηκαν αντιστοίχως από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 27 Ιανουαρίου και στις 29 Σεπτεμβρίου 2011, η Δανική Κυβέρνηση τροποποίησε τη νομοθεσία της κατά τρόπο ώστε από 1ης Απριλίου 2012 να αναλαμβάνεται το κόστος της εν λόγω πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας. Θεωρώντας, ωστόσο, ότι η προγενέστερη νομοθεσία δεν αντέβαινε στην οδηγία «καθολική υπηρεσία», η Δανική Κυβέρνηση έκρινε ότι η τροποποίηση αυτή δεν είχε κανένα αναδρομικό αποτέλεσμα και δεν επέτρεπε την κάλυψη των δαπανών που είχαν πραγματοποιηθεί βάσει της παροχής των εν λόγω υπηρεσιών ασφαλείας πριν από την 1η Απριλίου 2012.

8. Στο πλαίσιο της προσφυγής που ασκήθηκε ενώπιόν του, το αιτούν όργανο διερωτήθηκε σχετικά με τις αρχές και τους κανόνες που διέπουν τη χρηματοδότηση της πρόσθετης αυτής υποχρεωτικής υπηρεσίας κατά την έννοια του άρθρου 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία». Έχοντας αμφιβολίες ως προς την ερμηνεία της διατάξεως αυτής, το Teleklagenævnet αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Αποκλείει η [οδηγία “καθολική υπηρεσία”] και, ειδικότερα, το άρθρο 32 αυτής, τη δυνατότητα κράτους μέλους να θεσπίζει κανόνες δυνάμει των οποίων μια επιχείρηση δεν έχει αξίωση έναντι του κράτους μέλους για την ειδική επιστροφή των δαπανών που αντιστοιχούν στο καθαρό κόστος της παροχής πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας μη καλυπτόμενης από το κεφάλαιο II της [εν λόγω] οδηγίας, εφόσον τα κέρδη που έχει αποκομίσει η επιχείρηση από άλλες υπηρεσίες, οι οποίες καλύπτονται από τις κατά το κεφάλαιο II της [ίδιας] οδηγίας υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας της επιχειρήσεως αυτής, υπερβαίνουν τη ζημία που συνδέεται με την παροχή της πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας;
- 2) Αποκλείει η οδηγία “καθολική υπηρεσία” τη δυνατότητα κράτους μέλους να θεσπίζει κανόνες δυνάμει των οποίων οι επιχειρήσεις έχουν αξίωση έναντι του κράτους μέλους για την επιστροφή των δαπανών που αντιστοιχούν στο καθαρό κόστος της παροχής πρόσθετων υποχρεωτικών υπηρεσιών μη καλυπτόμενων από το κεφάλαιο II της [ίδιας] οδηγίας, μόνον όταν το καθαρό κόστος συνιστά αθέμιτη επιβάρυνση για τις εν λόγω επιχειρήσεις;
- 3) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα, μπορεί το κράτος μέλος να ορίζει ότι η παροχή πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας μη καλυπτόμενης από το κεφάλαιο II της οδηγίας [“καθολική υπηρεσία”] δεν συνιστά αθέμιτη επιβάρυνση, όταν η επιχείρηση, κατά γενική θεώρηση, έχει πραγματοποιήσει κέρδη από την παροχή όλων των υπηρεσιών ως προς τις οποίες υπέχει υποχρέωση καθολικής υπηρεσίας, συμπεριλαμβανομένων και των υπηρεσιών που θα είχε παράσχει αν δεν της είχε επιβληθεί υποχρέωση καθολικής υπηρεσίας;
- 4) Αποκλείει η οδηγία “καθολική υπηρεσία” τη δυνατότητα κράτους μέλους να θεσπίζει κανόνες δυνάμει των οποίων το καθαρό κόστος στο οποίο υποβάλλεται μια συγκεκριμένη επιχείρηση στο πλαίσιο παροχής καθολικής υπηρεσίας κατά το κεφάλαιο II της οδηγίας [αυτής] υπολογίζεται με βάση τα συνολικά έσοδα και το συνολικό κόστος που συνδέονται με την παροχή της οικείας υπηρεσίας, συμπεριλαμβανομένων και των εσόδων και του κόστους που θα είχε η επιχείρηση αν δεν της είχε επιβληθεί υποχρέωση καθολικής υπηρεσίας;
- 5) Επηρεάζει την απάντηση στα τέσσερα πρώτα ερωτήματα η ενδεχόμενη επιβολή υποχρεώσεως προς παροχή πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας στη Γροιλανδία, η οποία κατά το παράρτημα II της ΣΛΕΕ είναι υπερπόντια χώρα ή έδαφος [στο εξής: ΥΧΕ], όταν η υποχρέωση αυτή επιβάλλεται από τις δανικές αρχές σε επιχείρηση η οποία είναι εγκατεστημένη στη Δανία και δεν έχει κατά τα λοιπά δραστηριότητες στη Γροιλανδία;
- 6) Ποια σημασία έχουν για την απάντηση στα πέντε πρώτα ερωτήματα τα άρθρα 107, παράγραφος 1, και 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, καθώς και η απόφαση [2012/21/ΕΕ] της Επιτροπής, της 20ής Δεκεμβρίου 2011, για την εφαρμογή του άρθρου 106, παράγραφος 2, της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις κρατικές ενισχύσεις υπό μορφή αντισταθμίσεως για την παροχή δημόσιας υπηρεσίας που χορηγούνται σε ορισμένες επιχειρήσεις επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος [⁸];

- 7) Ποια σημασία έχει για την απάντηση στα πέντε πρώτα ερωτήματα η αρχή της ελάχιστης στρεβλώσεως της αγοράς ιδίως κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, το άρθρο 3, παράγραφος 2, και τις αιτιολογικές σκέψεις 4, 18, 23 και 26, καθώς και το παράρτημα IV, μέρος Β, της οδηγίας “καθολική υπηρεσία”;
- 8) Εφόσον οι διατάξεις της οδηγίας “καθολική υπηρεσία” εμποδίζουν τη θέσπιση εθνικών ρυθμίσεων όπως οι μνημονευόμενες στο πρώτο, στο δεύτερο και στο τέταρτο ερώτημα, έχουν οι διατάξεις αυτές ή τα εμπόδια αυτά άμεσο αποτέλεσμα;»
9. Στην υπό εξέταση υπόθεση διατηρώ, ειδικότερα, σοβαρές αμφιβολίες σχετικά με την ανεξαρτησία κρίσεως των μελών του αιτούντος οργάνου, καθόσον τα τελευταία, τα οποία διορίζονται και ανακαλούνται από τον αρμόδιο υπουργό, δεν απολαύουν καμίας ειδικής εγγυήσεως ιδίως όσον αφορά την ανάκλησή τους, με εξαίρεση τις εγγυήσεις που προβλέπονται από το εργατικό δίκαιο.

I – Το δίκαιο της Ένωσης

A — Η οδηγία «καθολική υπηρεσία»

10. Κατά το άρθρο της 1, η οδηγία «καθολική υπηρεσία» σκοπεί να εξασφαλίσει τη διάθεση, σε ολόκληρη την Ένωση, προσβάσιμων στο κοινό υπηρεσιών καλής ποιότητας μέσω πραγματικού ανταγωνισμού και επιλογών, καθώς και να αντιμετωπίσει τις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι ανάγκες των τελικών χρηστών δεν καλύπτονται ικανοποιητικά από την αγορά. Προς τον σκοπό αυτόν, η οδηγία καθορίζει τα δικαιώματα των τελικών χρηστών και τις αντίστοιχες υποχρεώσεις των επιχειρήσεων που παρέχουν δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

11. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», τα κράτη μέλη οφείλουν να καθορίζουν την πιο αποτελεσματική και ενδεδειγμένη προσέγγιση για τη διασφάλιση της υλοποίησης της καθολικής υπηρεσίας, με σεβασμό προς τις αρχές της αντικειμενικότητας, της διαφάνειας, της αμεροληψίας και της αναλογικότητας. Οφείλουν, επιπλέον, να επιδιώκουν την ελαχιστοποίηση των στρεβλώσεων στην αγορά, ιδίως όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών σε τιμές ή με όρους που αποκλίνουν από τους συνήθεις εμπορικούς όρους, διαφυλάσσοντας παράλληλα το δημόσιο συμφέρον.

12. Το πεδίο της καθολικής υπηρεσίας εξειδικεύεται στα άρθρα 4 έως 7 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία». Περιλαμβάνει τη σύνδεση, από σταθερές θέσεις, με δημόσιο τηλεφωνικό δίκτυο καθώς και τη διάθεση προς τους τελικούς χρήστες πλήρους υπηρεσίας τηλεφωνικών πληροφοριών και πλήρους καταλόγου. Περιλαμβάνει επίσης τη διάθεση κοινοχρήστων τηλεφώνων επί πληρωμή με δυνατότητα, μεταξύ άλλων, πραγματοποίησης κλήσεων έκτακτης ανάγκης καθώς και τη λήψη ειδικών μέτρων προς διασφάλιση της προσβάσεως των μειονεκτούντων χρηστών στις ανωτέρω υπηρεσίες.

13. Η χρηματοδότηση του κόστους παροχής της καθολικής υπηρεσίας ρυθμίζεται στα άρθρα 12 έως 14 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία».

14. Το άρθρο 12 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», τιτλοφορούμενο «Κόστος των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας», ορίζει, στην παράγραφο του 1:

«Όταν οι [ΕΚΑ] κρίνουν ότι η παροχή καθολικής υπηρεσίας, όπως προβλέπεται στα άρθρα 3 έως 10, ενδέχεται να συνιστά αθέμιτη επιβάρυνση για τις επιχειρήσεις που έχουν καθοριστεί για την παροχή της, υπολογίζουν το καθαρό κόστος παροχής της.

Για τον σκοπό αυτόν, οι [ΕΚΑ]:

- α) υπολογίζουν το καθαρό κόστος της υποχρέωσης καθολικής υπηρεσίας, λαμβάνοντας υπόψη το τυχόν αγοραίο όφελος που αποκομίζει μια επιχείρηση που έχει καθοριστεί για την παροχή καθολικής υπηρεσίας, σύμφωνα με το παράρτημα IV, μέρος Α, ή
- β) χρησιμοποιούν το καθαρό κόστος παροχής καθολικής υπηρεσίας, το οποίο υπολογίζεται με μηχανισμό καθορισμού, σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 2.»

15. Το παράρτημα IV, μέρος Α, της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να υπολογίζεται το καθαρό κόστος των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας.

16. Το άρθρο 13, παράγραφοι 1 και 2, της ίδιας οδηγίας θέτει τους κανόνες χρηματοδότησεως των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας. Η διάταξη αυτή προβλέπει τα εξής:

«1. Εφόσον, βάσει του υπολογισμού του καθαρού κόστους που αναφέρεται στο άρθρο 12, οι [ΕΚΑ] αποφαίνονται ότι μια επιχείρηση υφίσταται αθέμιτη επιβάρυνση, τα κράτη μέλη αποφασίζουν, μετά από αίτηση μιας καθορισμένης επιχείρησης:

- α) να εισαγάγουν μηχανισμό αποζημίωσης της εν λόγω επιχείρησης για το καθορισμένο καθαρό κόστος, υπό διαφανείς συνθήκες από δημόσια κονδύλια, και/ή
- β) να επιμερίσουν το καθαρό κόστος των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας μεταξύ των φορέων παροχής δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

2. Όταν το καθαρό κόστος επιμερίζεται βάσει της παραγράφου 1, στοιχείο β', τα κράτη μέλη θεσπίζουν μηχανισμό επιμερισμού, τον οποίο διαχειρίζεται η [ΕΚΑ] ή φορέας ανεξάρτητος από τους δικαιούχους, υπό την εποπτεία της εθνικής κανονιστικής αρχής.

Μόνο το καθαρό κόστος, όπως υπολογίζεται σύμφωνα με το άρθρο 12, των υποχρεώσεων που θεσπίζονται με τα άρθρα 3 έως 10, μπορεί να χρηματοδοτείται.»

17. Τα κράτη μέλη μπορούν κατ' αυτόν τον τρόπο να αποζημιώνουν τον πάροχο μέσω δημοσίων κονδυλίων. Μπορούν επίσης να επιμερίζουν το καθαρό κόστος των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας μεταξύ όλων των φορέων δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών οι οποίοι παρέχουν υπηρεσίες στην επικράτειά τους, μέσω της ιδρύσεως ενός τομεακού ταμείου. Οι ανωτέρω κανόνες εξειδικεύονται στις αιτιολογικές σκέψεις 21 έως 23 καθώς και στο παράρτημα IV, μέρος Β, της οδηγίας «καθολική υπηρεσία».

18. Τέλος, το άρθρο 32 της ίδιας οδηγίας, τιτλοφορούμενο «Πρόσθετες υποχρεωτικές υπηρεσίες», του οποίου οι όροι πρέπει να ερμηνευθούν εν προκειμένω, προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίζουν να καθιστούν διαθέσιμες στο κοινό πρόσθετες υπηρεσίες, πέραν των υπηρεσιών στο πλαίσιο των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας, όπως αυτή ορίζεται στο κεφάλαιο II, εντός της επικράτειάς τους. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτήν, δεν επιτρέπεται να επιβάλλεται μηχανισμός αποζημίωσης συγκεκριμένων επιχειρήσεων.»

B — Η οδηγία 2002/77/EK

19. Το άρθρο 6 της οδηγίας 2002/77/EK⁹, τιτλοφορούμενο «Υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας», διευκρινίζει, στην παράγραφο του 1:

«Οποιοδήποτε εθνικό καθεστώς σύμφωνα με την οδηγία [«καθολική υπηρεσία»] που χρησιμοποιείται για τον επιμερισμό του καθαρού κόστους παροχής καθολικής υπηρεσίας βασίζεται σε αντικειμενικά, διαφανή και αμερόληπτα κριτήρια και συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας και της ελάχιστης δυνατής στρέβλωσης της αγοράς. Ειδικότερα, στην περίπτωση που οι υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας επιβάλλονται εν όλω ή εν μέρει σε δημόσιες επιχειρήσεις οι οποίες παρέχουν υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, αυτό θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό οποιασδήποτε συνεισφοράς στο καθαρό κόστος των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας.»

II – Ανάλυση ως προς την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου

20. Στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης ανακύπτει ζήτημα αρμοδιότητας του Δικαστηρίου λαμβανομένης υπόψη της φύσεως του αιτούντος οργάνου.

21. Στην απόφασή του περί παραπομπής, το Teleklagenævnet εκθέτει τους λόγους για τους οποίους εκτιμά ότι πληροί το σύνολο των προϋποθέσεων που απαιτούνται ώστε να θεωρείται «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ και να δύναται επομένως να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα.

22. Αντιθέτως, στις παρατηρήσεις της, η Επιτροπή εκφράζει ορισμένες αμφιβολίες για το θέμα αυτό. Συνεπώς, το Δικαστήριο κάλεσε τη Δανική Κυβέρνηση να διευκρινίσει τους κανόνες που διέπουν τη δραστηριότητα του Teleklagenævnet και, ιδίως, εκείνους που εγγυώνται την ανεξαρτησία του καθώς και εκείνους που αφορούν τη δεσμευτικότητα της δικαιοδοσίας του. Στις διευκρινίσεις τις οποίες παρέσχε στο Δικαστήριο, η Δανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το Teleklagenævnet πληροί το σύνολο των κριτηρίων που έχει θέσει η νομολογία για τον χαρακτηρισμό του ως «δικαστηρίου» και ότι, κατά συνέπεια, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί των προδικαστικών ερωτημάτων που του υποβλήθηκαν από το εν λόγω όργανο.

23. Κατά πάγια νομολογία, το ζήτημα της φύσεως του αιτούντος οργάνου εμπίπτει αποκλειστικώς στο δίκαιο της Ένωσης. Προκειμένου να εκτιμήσει αν το όργανο αυτό συνιστά «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη μια σειρά στοιχείων, όπως η ίδρυση του οργάνου με νόμο, η μονιμότητά του, η δεσμευτικότητα της δικαιοδοσίας του, ο κατ' αντιμωλία χαρακτήρας της ενώπιόν του διαδικασίας, η εκ μέρους του οργάνου αυτού εφαρμογή των κανόνων δικαίου καθώς και η ανεξαρτησία του¹⁰.

24. Το Δικαστήριο εκτιμά επομένως τη φύση του εν λόγω οργάνου με βάση κριτήρια που αφορούν τόσο τη δομή όσο και τη λειτουργία αυτού, φροντίζοντας να τοποθετείται εντός του ιδιαίτερου κανονιστικού πλαισίου εντός του οποίου το όργανο καλείται να απευθυνθεί στο Δικαστήριο¹¹. Με άλλα λόγια, το Δικαστήριο εξακριβώνει *in concreto* την ειδική φύση των λειτουργιών που ασκεί το αιτούν όργανο. Κατά συνέπεια, το ίδιο εθνικό όργανο μπορεί να χαρακτηριστεί άλλοτε ως «δικαστήριο» και άλλοτε ως «διοικητική αρχή» αναλόγως του αν, στη συγκεκριμένη περίπτωση, ασκεί

9 — Οδηγία της Επιτροπής, της 16ης Σεπτεμβρίου 2002, σχετικά με τον ανταγωνισμό στις αγορές δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (ΕΕ L 249, σ. 21).

10 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Dorsch Consult (C-54/96, ΕΥ:C:1997:413, σκέψη 23)· Syfait κ.λπ. (C-53/03, ΕΥ:C:2005:333, σκέψη 29)· RTL Belgium (C-517/09, ΕΥ:C:2010:821, σκέψη 36), και Belov (C-394/11, ΕΥ:C:2013:48, σκέψη 38 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), καθώς και, πιο πρόσφατα, διάταξη Merck Canada (C-555/13, ΕΥ:C:2014:92, σκέψη 16).

11 — Βλ. απόφαση Belov (ΕΥ:C:2013:48, σκέψεις 40 και 41).

δικαιοδοτική λειτουργία ή επιτελεί καθήκοντα διοικητικής φύσεως¹². Συναφώς, το Δικαστήριο αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στο ζήτημα αν ενώπιον του αιτούντος οργάνου εκκρεμεί διαφορά και αν αυτό καλείται να αποφανθεί στο πλαίσιο διαδικασίας που πρόκειται να καταλήξει στην έκδοση δικαστικής αποφάσεως¹³.

25. Θα εκθέσω στο εξής τους λόγους για τους οποίους φρονώ ότι, στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, το Teleklagenævnet στερείται της αρμοδιότητας να απευθύνει στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.

26. Βεβαίως, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι συντρέχουν οι εξαγγελθείσες στη νομολογία του Δικαστηρίου προϋποθέσεις σχετικά με την ίδρυση του αιτούντος οργάνου με νόμο, τη μονιμότητά του, τον κατ' αντιμωλία χαρακτήρα της ενώπιόν του διαδικασίας και την εφαρμογή των κανόνων δικαίου.

27. Πράγματι, το Teleklagenævnet είναι μόνιμο δημόσιο όργανο επιλύσεως διαφορών το οποίο ιδρύθηκε δυνάμει του άρθρου 68, παράγραφος 1, του νόμου αριθ. 169 για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (lov nr. 169 om elektroniske kommunikationsnet og -tjenester), της 3ης Μαρτίου 2011¹⁴. Η ίδρυσή του με νόμο δεν μπορεί επομένως να αμφισβητηθεί. Οι λεπτομέρειες της λειτουργίας του καθορίζονται από την κανονιστική απόφαση αριθ. 383 για τη δραστηριότητα του Teleklagenævnet (bekendtgørelse nr. 383 om teleklagenævnets virksomhed), της 21ης Απριλίου 2011¹⁵.

28. Επιπλέον, κατά το άρθρο 70, παράγραφος 1, του νόμου για τις τηλεπικοινωνίες, το εν λόγω όργανο εκδίδει τις αποφάσεις του με βάση την εφαρμογή κανόνων δικαίου, ήτοι του νόμου για τις τηλεπικοινωνίες.

29. Εξάλλου, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η διαδικασία ενώπιον του Teleklagenævnet είναι αμιγώς έγγραφη, αλλά ότι το εν λόγω όργανο μεριμνά ώστε τα μέρη να έχουν τη δυνατότητα να παρουσιάζουν τις παρατηρήσεις τους σύμφωνα με την αρχή της αντιμωλίας.

30. Αντιθέτως, η δεσμευτικότητα της δικαιοδοσίας του και η ανεξαρτησία των μελών του μπορούν να εγείρουν ορισμένες επιφυλάξεις.

A — Η δεσμευτικότητα της αρμοδιότητας του Teleklagenævnet

31. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Dorsch Consult (EU:C:1997:413), το Δικαστήριο διευκρίνισε την έννοια της δεσμευτικής δικαιοδοσίας. Κατά το Δικαστήριο, η έννοια αυτή καλύπτει δύο ενδεχόμενα. Η δικαιοδοσία είναι «δεσμευτική» στην περίπτωση κατά την οποία, πρώτον, το αιτούν όργανο προσφέρει, στην πραγματικότητα, τη μοναδική δυνατότητα προσφυγής και, δεύτερον, στην περίπτωση κατά την οποία το εν λόγω όργανο εκδίδει αποφάσεις με δεσμευτική ισχύ¹⁶. Στην ανωτέρω υπόθεση, το Δικαστήριο δεν χρειάστηκε να προβεί σε ξεκάθαρη και σαφή οριοθέτηση η οποία θα επέτρεπε την πρόκριση της μίας ή της άλλης ερμηνευτικής εκδοχής.

32. Εν προκειμένω, η Επιτροπή εκφράζει αμφιβολίες σχετικά με τη δεσμευτικότητα της αρμοδιότητας του Teleklagenævnet, εφόσον η προσφυγή ενώπιον του εν λόγω οργάνου δεν αποτελεί τη μοναδική δυνατότητα ενδίκου βοηθήματος, δεδομένου ότι η ενδιαφερόμενη επιχείρηση είναι ελεύθερη να ασκήσει προσφυγή απευθείας ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων.

12 — Διατάξεις ANAS (C-192/98, EU:C:1999:589, σκέψη 22) και RAI (C-440/98, EU:C:1999:590, σκέψη 13), σχετικά με το Corte dei Conti (Ιταλία).

13 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Belon (EU:C:2013:48, σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

14 — Στο εξής: νόμος για τις τηλεπικοινωνίες.

15 — Στο εξής: κανονιστική απόφαση αριθ. 383.

16 — Σκέψεις 28 και 29.

33. Πρώτον, με βάση τις διαθέσιμες πληροφορίες, ο νόμος για τις τηλεπικοινωνίες φαίνεται ότι καθιέρωσε δύο εναλλακτικές δυνατότητες, επιτρέποντας σε έναν οικονομικό φορέα ο οποίος, όπως η TDC, εκτιμά ότι βλάπτεται στα δικαιώματά του να προσβάλει μια απόφαση εκδοθείσα από τη διοικητική αρχή που είναι επιφορτισμένη με την εποπτεία του τομέα των τηλεπικοινωνιών, ήτοι το Erhvervsstyrelsen, το οποίο υπάγεται στο Υπουργείο Επιχειρήσεων και Ανάπτυξης. Ο οικονομικός φορέας είναι, ειδικότερα, ελεύθερος να ασκήσει προσφυγή είτε ενώπιον του Teleklagenævnet (το οποίο υπάγεται στο Υπουργείο Έρευνας, Καινοτομίας και Ανώτατης Εκπαίδευσης) είτε απευθείας ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων¹⁷.

34. Σε αντίθεση προς την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Belon (EU:C:2013:48), φαίνεται ότι οι δύο αυτές διαδικασίες δεν είναι αυτόνομες. Πράγματι, όπως διευκρίνισε η Δανική Κυβέρνηση στη γραπτή της απάντηση επί των ερωτήσεων που έθεσε το Δικαστήριο, ούτε η προσφυγή ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων ούτε ακόμα η καταφυγή σε διαιτησία αποκλείουν την εξέταση από το Teleklagenævnet της προσφυγής που ασκείται ενώπιόν του¹⁸. Στην περίπτωση αυτή, η Δανική Κυβέρνηση επισημαίνει ότι, κατά το άρθρο 345 του νόμου για τη διοίκηση της δικαιοσύνης (Retsplejeloven), ο τακτικός δικαστής οφείλει να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία εν αναμονή της αποφάσεως του Teleklagenævnet.

35. Επιπλέον, η Δανική Κυβέρνηση επισημαίνει ότι, στην πράξη, δεν διαπιστώνεται η ύπαρξη περιπτώσεων κατά τις οποίες οι αποφάσεις του Erhvervsstyrelsen προσβλήθηκαν απευθείας ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων χωρίς προηγουμένως να ασκηθεί προσφυγή ενώπιον του Teleklagenævnet.

36. Δεύτερον, στην περίπτωση κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος οικονομικός φορέας ασκήσει προσφυγή ενώπιον του Teleklagenævnet, συνάγεται από το άρθρο 71, παράγραφος 2, του νόμου για τις τηλεπικοινωνίες ότι οι αποφάσεις του τελευταίου είναι δεσμευτικές για τα μέρη, εκτός αν αυτά ασκήσουν προσφυγή ενώπιον τακτικού δικαστή εντός προθεσμίας οκτώ εβδομάδων.

37. Πράγματι, κατά το άρθρο 71, παράγραφος 1, του νόμου για τις τηλεπικοινωνίες, το Teleklagenævnet αποφαινεται οριστικά επί των διοικητικών ζητημάτων και οι αποφάσεις του δεν μπορούν να προσβληθούν ενώπιον καμίας άλλης διοικητικής αρχής.

38. Το σύνολο των στοιχείων αυτών δεν αποκλείει, κατά τη γνώμη μου, την αναγνώριση της δεσμευτικής αρμοδιότητας του Teleklagenævnet κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου.

39. Εντελώς διαφορετικό είναι το ζήτημα της ανεξαρτησίας του εν λόγω οργάνου, ζήτημα στο οποίο εστιάζεται, κατά την άποψή μου, όλη η δυσκολία.

B — Η ανεξαρτησία του Teleklagenævnet

40. Η Επιτροπή εκτιμά ότι το Teleklagenævnet δεν εμφανίζει επαρκείς εγγυήσεις ανεξαρτησίας. Επισημαίνει, ειδικότερα, ότι το εν λόγω όργανο συνδέεται με την οργανωτική δομή του Υπουργείου Έρευνας, Καινοτομίας και Ανώτατης εκπαίδευσης, το οποίο θέτει στη διάθεση του Teleklagenævnet γραμματειακές υπηρεσίες, σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του νόμου για τις τηλεπικοινωνίες. Η διαπίστωση αυτή αμφισβητείται από τη Δανική Κυβέρνηση.

17 — Η ελευθερία αυτή δεν αναγνωρίζεται στο Erhvervsstyrelsen, το οποίο, κατά την εθνική νομολογία, δεν δύναται να προσβάλει «ενώπιον των δικαστηρίων τις αποφάσεις που στρέφονται εναντίον του παρά μόνο σε απολύτως εξαιρετικές περιστάσεις» (σημείο 21 της απαντήσεως της Δανικής Κυβερνήσεως επί των ερωτήσεων που έθεσε το Δικαστήριο).

18 — Η Δανική Κυβέρνηση αναφέρεται στο άρθρο 2, παράγραφος 6, της κανονιστικής αποφάσεως αριθ. 383.

41. Όπως υπενθύμισε το Δικαστήριο στην απόφαση Wilson¹⁹, η έννοια της ανεξαρτησίας είναι σύμφυτη με την αποστολή της απονομής δικαιοσύνης και συνεπάγεται πρωτίστως ότι το οικείο όργανο έχει την ιδιότητα του τρίτου σε σχέση με την αρχή η οποία εξέδωσε την πράξη που προσβάλλεται με προσφυγή²⁰.

42. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η έννοια της ανεξαρτησίας περιλαμβάνει δύο πτυχές.

43. Η πρώτη πτυχή είναι εξωτερικής φύσεως. Προϋποθέτει ότι το αιτούν όργανο προστατεύεται από εξωτερικές παρεμβάσεις ή πιέσεις που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την ανεξάρτητη κρίση των μελών του ως προς τις διαφορές των οποίων αυτά επιλαμβάνονται²¹. Συνεπάγεται την αναγνώριση ορισμένων εγγυήσεων, όπως της μονιμότητας, στο πρόσωπο εκείνων που είναι επιφορτισμένοι με το καθήκον της κρίσεως.

44. Η δεύτερη πτυχή την οποία εξετάζει το Δικαστήριο σε σχέση με την ανεξαρτησία του αιτούντος οργάνου είναι εσωτερικής φύσεως. Είναι παρεμφερής προς την έννοια της αμεροληψίας και αναφέρεται στην τήρηση ίσων αποστάσεων από τους διαδίκους και από τα αντιμαχόμενα συμφέροντά τους σε σχέση με το αντικείμενο της διαφοράς²². Η πτυχή αυτή επιτάσσει την τήρηση αντικειμενικότητας και την απουσία κάθε συμφέροντος από τη λύση της διαφοράς πέραν της αυστηρής εφαρμογής του κανόνα δικαίου.

45. Κατά το Δικαστήριο, οι ανωτέρω εγγυήσεις ανεξαρτησίας και αμεροληψίας απαιτούν την ύπαρξη κανόνων, ιδίως όσον αφορά τη σύνθεση του οργάνου, τον διορισμό των μελών του, τη διάρκεια της θητείας τους καθώς και τους λόγους αποχής, εξαιρέσεως και ανακλήσεώς τους. Οι εν λόγω κανόνες πρέπει να απαλλάσσουν τους πολίτες από κάθε εύλογη αμφιβολία ως προς τη στεγανότητα του εν λόγω οργάνου έναντι εξωτερικών στοιχείων και ως προς την ουδετερότητά του έναντι των αντικρουόμενων συμφερόντων. Συναφώς, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η σχετική με την ανεξαρτησία του αιτούντος οργάνου προϋπόθεση μπορεί να πληρούται μόνον αν οι περιπτώσεις ανακλήσεως των μελών του εν λόγω οργάνου καθορίζονται από ρητές νομοθετικές διατάξεις²³.

46. Ωστόσο, εν προκειμένω, οι προϋποθέσεις αυτές δεν πληρούνται και πρέπει να γίνει δεκτό ότι κανένα από τα στοιχεία που προσκόμισε η Δανική Κυβέρνηση στην απάντησή της επί των ερωτήσεων που έθεσε το Δικαστήριο και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση δεν επέτρεψε να διαλυθούν οι αμφιβολίες μου ως προς την ανεξαρτησία κρίσεως των μελών του Teleklagenævnet και ως προς τη στεγανότητα του τελευταίου έναντι εξωτερικών στοιχείων.

47. Η σύνθεση του Teleklagenævnet διέπεται από το άρθρο 68 του νόμου για τις τηλεπικοινωνίες.

48. Από τις παραγράφους 2 και 3 της διατάξεως αυτής προκύπτει ότι το Teleklagenævnet συντίθεται από πέντε έως επτά μέλη. Η Δανική Κυβέρνηση επιβεβαίωσε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι το Teleklagenævnet μπορεί να συντίθεται από ζυγό αριθμό μελών, όπως άλλωστε συμβαίνει επί του παρόντος, και ότι, σε περίπτωση ισοψηφίας, ο πρόεδρος του διαθέτει υπερισχύουσα ψήφο κατά το άρθρο 5, παράγραφος 3, της κανονιστικής αποφάσεως αριθ. 383.

19 — C-506/04, EU:C:2006:587.

20 — Σκέψη 49 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

21 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Wilson (EU:C:2006:587, σκέψεις 50 και 51 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία)· διάταξη Pilato (C-109/07, EU:C:2008:274, σκέψη 23), και απόφαση RTL Belgium (EU:C:2010:821, σκέψη 39).

22 — Αποφάσεις Wilson (EU:C:2006:587, σκέψη 52 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία) καθώς και RTL Belgium (EU:C:2010:821, σκέψη 40).

23 — Διάταξη Pilato (EU:C:2008:274, σκέψη 24 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

49. Κατά την έννοια της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το γεγονός ότι ο πρόεδρος δύναται να διαθέτει υπερισχύουσα ψήφο επιβάλλει, διτώς, ενδελεχή εξέταση της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας τόσο του ίδιου του προέδρου όσο και του σχηματισμού στον οποίο αυτός ανήκει²⁴. Έτσι, στην προαναφερθείσα απόφασή του Grande Stevens κ.λπ. κατά Ιταλίας, η οποία εκδόθηκε από τμήμα μείζονος συνθέσεως, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έλαβε υπόψη, στο πλαίσιο της εξετάσεως αυτής, τον τρόπο διορισμού των μελών του οικείου οργάνου, τη διάρκεια της θητείας τους, την ύπαρξη προστασίας έναντι των εξωτερικών πιέσεων, την αμεροληψία τους, υποκειμενική και αντικειμενική, και την εντύπωση ανεξαρτησίας που δίνει το όργανο.

50. Συναφώς, συνάγεται από την εφαρμοστέα νομοθεσία ότι τα μέλη του Teleklagenævnet διορίζονται από τον Υπουργό Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης. Κατά το άρθρο 68, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, του νόμου για τις τηλεπικοινωνίες, ο εν λόγω υπουργός οφείλει να φροντίζει ώστε το ανώτερο όργανο να συντίθεται από προσωπικότητες που διαθέτουν όχι μόνο προσόντα στους τομείς του δικαίου, και ιδιαιτέρως του δικαίου του ανταγωνισμού, της οικονομίας και του εμπορίου, αλλά και τεχνικές ικανότητες στον τομέα των τηλεπικοινωνιών²⁵. Εντούτοις, από το άρθρο 68, παράγραφος 4, του ίδιου νόμου προκύπτει ότι ο πρόεδρος του Teleklagenævnet πρέπει να είναι νομικός. Δυνάμει της ίδιας διατάξεως, ο Υπουργός Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης δύναται να διορίσει, μεταξύ των μελών, ένα νομικό ως αντιπρόεδρο, ο οποίος θα μπορεί να αναπληρώνει τον πρόεδρο σε περίπτωση κωλύματος ή εξαιρέσεως.

51. Όσον αφορά την ανεξαρτησία των μελών του Teleklagenævnet, η Δανική Κυβέρνηση επισημαίνει, στη γραπτή της απάντηση επί των ερωτήσεων που έθεσε το Δικαστήριο, ότι, κατά το άρθρο 69, παράγραφος 3, του νόμου για τις τηλεπικοινωνίες, το Teleklagenævnet είναι κατά τη λειτουργία του ανεξάρτητο από οποιαδήποτε οδηγία σχετική με την αντιμετώπιση και την έκβαση μιας συγκεκριμένης υποθέσεως.

52. Όσον αφορά, ειδικότερα, την ανάκληση των μελών του εν λόγω οργάνου, η Δανική Κυβέρνηση διευκρινίζει επίσης ότι η «ανάκληση των μελών του Teleklagenævnet δεν ρυθμίζεται ούτε από τον νόμο για τις τηλεπικοινωνίες ούτε από την κανονιστική απόφαση [αριθ. 383]». Επισημαίνει, εντούτοις, ότι τα μέλη αυτά διορίζονται για χρονικό διάστημα τεσσάρων ετών και «προστατεύονται έναντι τυχόν αυθαίρετης και καταχρηστικής ανακλήσεως κατά τους γενικούς κανόνες του διοικητικού δικαίου και του εργατικού δικαίου». Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Δανική Κυβέρνηση επισήμανε, επιπλέον, ότι η εξουσία ανακλήσεως ανήκει στο ίδιο πρόσωπο στο οποίο ανήκει και η εξουσία διορισμού, ήτοι στον Υπουργό Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης. Η Δανική Κυβέρνηση υπογράμμισε, πάντως, ότι, εξ όσων γνώριζε, δεν υφίσταντο περιπτώσεις ανακλήσεως μέλους του Teleklagenævnet.

53. Τα στοιχεία αυτά δεν επαρκούν για να με πείσουν ότι, βάσει της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας τους, τα μέλη του Teleklagenævnet είναι προστατευμένα έναντι κάθε εξωτερικής πιέσεως.

24 — Τα κριτήρια εκτιμήσεως της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας ενός δικαστηρίου έχουν αναπτυχθεί ενδελεχώς στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και υπενθυμίστηκαν πρόσφατα στην απόφασή του Grande Stevens κ.λπ. κατά Ιταλίας, της 4ης Μαρτίου 2014 (§ 132 επ.). Βλ., επίσης, ΕΔΔΑ, απόφαση Εργατικό γεωργιανό κόμμα κατά Γεωργίας της 8ης Ιουλίου 2008, στην οποία το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υπογράμμισε, σχετικά με τις γεωργιανές εκλογικές επιτροπές, ότι το γεγονός ότι επτά από τα δεκαπέντε μέλη εκάστης των εν λόγω επιτροπών, μεταξύ των οποίων και οι πρόεδροι —οι οποίοι διαθέτουν υπερισχύουσα ψήφο—, διορίζονταν από τον Γεωργιανό Πρόεδρο και από το κόμμα του ήταν ικανό να θέσει υπό αμφισβήτηση την αμεροληψία και την ανεξαρτησία του αρμόδιου για την επίλυση διαφορών οργάνου (§ 106). Το ίδιο δικαστήριο υπογράμμισε ότι η σύνθεση των εκλογικών επιτροπών δεν προσέφερε αναχώματα έναντι της προεδρικής εξουσίας και ότι οι επιτροπές αυτές δεν πληρούσαν το απαιτούμενο κριτήριο ανεξαρτησίας, δεν κατέληξε όμως στη διαπίστωση παραβάσεως του άρθρου 3 του 1ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, υπογραφείσα στο Παρίσι στις 20 Μαρτίου 1952, λόγω της ελλείψεως αποδείξεως πράξεων καταχρήσεως εξουσίας (§ 110 και 111).

25 — Ο γενικός εισαγγελέας F.G. Jacobs, στο σημείο 33 των προτάσεών του στην υπόθεση Syfait κ.λπ. (EU:C:2004:673), εκτίμησε ότι ο περιορισμένος αριθμός θέσεων νομικών στους κόλπους της ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού δεν επέτρεπε την απόρριψη του χαρακτηρισμού της τελευταίας ως «δικαστηρίου», καθόσον το εν λόγω όργανο οφείλει να αποφαίνεται σε έναν περίπλοκο τεχνικό τομέα, ο οποίος, πλέον των νομικών προσόντων, απαιτεί οικονομικές και τεχνικές ικανότητες.

54. Πράγματι, δεν υπάρχει καμία ρητή νομοθετική διάταξη που να καθορίζει τις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα μέλη του Teleklagenævnet μπορούν να ανακληθούν ή να ακυρωθεί ο διορισμός τους. Εξάλλου, οι εγγυήσεις προστασίας των μελών των τακτικών δικαστηρίων δεν τυγχάνουν αναλογικής εφαρμογής στα μέλη του Teleklagenævnet.

55. Κατά συνέπεια, τα μέλη του Teleklagenævnet, τα οποία, άλλωστε, διορίζονται και ανακαλούνται από την ίδια αρχή, δεν απολαύουν καμίας ειδικής εγγυήσεως όσον αφορά την ανάκλησή τους, με εξαίρεση τις εγγυήσεις που προβλέπονται από το γενικό διοικητικό και εργατικό δίκαιο. Ωστόσο, κατά τη γνώμη μου, αυτό δεν είναι αρκετό κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου, διότι η ανάκληση των μελών πρέπει να προβλέπεται από ειδικές διατάξεις, αποκλίνουσες από το κοινό δίκαιο. Τέλος, είναι προφανές ότι η τετραετούς διάρκειας θητεία των μελών δεν μπορεί να εγγυηθεί τη μονιμότητά τους.

56. Τα στοιχεία αυτά αποκλείουν απολύτως, κατά τη γνώμη μου, τον χαρακτηρισμό του Teleklagenævnet ως «δικαστηρίου» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, καθώς το σύνολο των ανωτέρω περιστάσεων κατατείνει στη θεμελίωση του συμπεράσματος ότι το εν λόγω όργανο προσομοιάζει μάλλον σε διοικητική αρχή.

57. Στο παρόν στάδιο της αναλύσεως, πρέπει, εντούτοις, να διευκρινιστεί ότι οι αποφάσεις του Teleklagenævnet μπορούν, κατά το άρθρο 71, παράγραφος 2, του νόμου για τις τηλεπικοινωνίες, να αποτελέσουν αντικείμενο προσφυγής ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων εντός προθεσμίας οκτώ εβδομάδων. Η ύπαρξη της προσφυγής αυτής είναι επομένως ικανή να εγγυηθεί την αποτελεσματικότητα του προβλεπόμενου στο άρθρο 267 ΣΛΕΕ μηχανισμού της προδικαστικής παραπομπής και την ενότητα της ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης, και, εν προκειμένω, ιδιαιτέρως της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», την οποία σκοπεί να διασφαλίσει η ανωτέρω διάταξη της Συνθήκης ΛΕΕ. Πράγματι, για να επαναλάβω τους όρους μιας πάγιας νομολογίας, τα εθνικά αυτά δικαιοδοτικά όργανα έχουν, κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, την ευχέρεια ή την υποχρέωση, αναλόγως με την περίπτωση, να υποβάλουν στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα, οσάκις είναι αναγκαία για την κρίση τους η έκδοση αποφάσεως επί της ερμηνείας ή επί του κύρους του δικαίου της Ένωσης²⁶.

58. Φρονώ, κατά συνέπεια, ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί των προδικαστικών ερωτημάτων που υποβλήθηκαν από το Teleklagenævnet.

59. Θα εξετάσω επομένως τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβλήθηκαν από το εν λόγω αιτούν όργανο επικουρικός και για την περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο κηρύξει παρά ταύτα εαυτόν αρμόδιο.

III – Επικουρική εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων

60. Το σύνολο των ερωτημάτων που θέτει το Teleklagenævnet αφορά τον προσδιορισμό των όρων με τους οποίους ένα κράτος μέλος οφείλει, κατά το άρθρο 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», να χορηγήσει αντιστάθμιση σε επιχείρηση που παρέχει πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία.

61. Για τις ανάγκες της αναλύσεως, θα εξετάσω τα ερωτήματα αυτά κατά σειρά διαφορετική από εκείνη που ακολούθησε το αιτούν όργανο.

62. Θα ξεκινήσω με την εξέταση του πέμπτου ερωτήματος, το οποίο είναι, κατά τη γνώμη μου, προκαταρκτικό και αφορά την επιρροή που ασκεί ο τόπος εκτελέσεως της εν λόγω παροχής επί των απαντήσεων που αρμόζουν στο πρώτο έως το τέταρτο ερώτημα.

26 — Βλ. απόφαση Belov (EU:C:2013:48, σκέψη 52).

63. Θα συνεχίσω, έπειτα, την ανάλυσή μου με την εξέταση των ερωτημάτων που αφορούν την ερμηνεία της οδηγίας «καθολική υπηρεσία».

64. Θα εξετάσω, πρώτον, το τέταρτο ερώτημα, σχετικά με τη μέθοδο υπολογισμού του καθαρού κόστους των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας.

65. Θα εξετάσω, δεύτερον, τα ερωτήματα σχετικά με τις λεπτομέρειες της χρηματοδότησεως των πρόσθετων υποχρεωτικών υπηρεσιών. Στο πλαίσιο αυτό, θα αναλύσω από κοινού το πρώτο, το έκτο και το έβδομο ερώτημα, διότι το καθένα τους αφορά τους βασικούς κανόνες που έχουν εφαρμογή στη χορήγηση και στον υπολογισμό της αποζημίωσης που οφείλεται λόγω της παροχής των εν λόγω υπηρεσιών. Επί τη ευκαιρία, θα απαντήσω στο όγδοο ερώτημα, σχετικά με το άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία». Τέλος, θα αναλύσω το δεύτερο και το τρίτο ερώτημα, τα οποία αφορούν περισσότερο τις λεπτομέρειες καθεαυτές του υπολογισμού της αποζημίωσης.

A — Επί του πέμπτου ερωτήματος, σχετικά με το ιδιαίτερο καθεστώς της Γροιλανδίας

66. Με το πέμπτο ερώτημά του, το Teleklagenævnet διερωτάται αν το γεγονός ότι η TDC παρέχει την οικεία πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία στη Γροιλανδία επηρεάζει τις απαντήσεις που αρμόζουν στο πρώτο έως το τέταρτο ερώτημα, σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία».

67. Η προβληματική της υπό κρίση υποθέσεως αναφύεται συνεπώς λόγω του γεγονότος ότι η υπηρεσία ασφαλείας και θαλάσσιας έκτακτης ανάγκης παρέχεται από την TDC όχι μόνο στην επικράτεια ενός κράτους μέλους της Ένωσης αλλά και σε μια ΥΧΕ. Τίθεται, επομένως, το ερώτημα αν το ιδιαίτερο καθεστώς του οποίου απολαύει η Γροιλανδία συνεπάγεται την υιοθέτηση, εκ μέρους του Δικαστηρίου, διαφορετικής προσεγγίσεως σε σχέση με εκείνη που θα ακολουθούνταν αν η επιχείρηση παρείχε την εν λόγω υπηρεσία αποκλειστικώς στην επικράτεια του κράτους μέλους όσον αφορά, αφενός, την ερμηνεία της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» και, αφετέρου, την εφαρμογή των κανόνων σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις.

68. Κατ' αρχάς, το γεγονός ότι η TDC παρέχει την οικεία υπηρεσία στη Γροιλανδία δεν ασκεί, κατά τη γνώμη μου, καμία επιρροή ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής των σχετικών με τις κρατικές ενισχύσεις κανόνων στην υπό κρίση υπόθεση. Πράγματι, η εν λόγω χρηματοδότηση είναι δημόσια, προερχόμενη από τους πόρους του Βασιλείου της Δανίας, και χορηγείται σε δανική επιχείρηση εγκατεστημένη στην εθνική επικράτεια. Το σημείο αυτό δεν παρουσιάζει επομένως καμία ιδιαίτερη δυσκολία.

69. Τελείως διαφορετικό είναι το ζήτημα της δυνατότητας εφαρμογής της οδηγίας «καθολική υπηρεσία». Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η εμβέλεια του ζητήματος αυτού, θα πρέπει να εξεταστεί με συντομία η ιδιαίτερη κατάσταση και το καθεστώς της Γροιλανδίας έναντι του δικαίου της Ένωσης.

70. Οι ΥΧΕ, για τις οποίες γίνεται λόγος στο παράρτημα II της Συνθήκης ΛΕΕ και στις οποίες συγκαταλέγεται η Γροιλανδία, είναι «εδάφη» συνδεδεμένα με ένα κράτος μέλος για ιστορικούς ή πολιτικούς λόγους. Δεν συνιστούν κυρίαρχα κράτη προικισμένα με διεθνή νομική προσωπικότητα. Όσον αφορά τη Γροιλανδία, αυτή αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του Βασιλείου της Δανίας. Εντούτοις, διαθέτει καθεστώς εσωτερικής αυτονομίας αποκτηθέν την 1η Μαΐου 1979, το οποίο την καθιστά «ξεχωριστή κοινότητα στους κόλπους του Βασιλείου της Δανίας» και το οποίο ενισχύθηκε κατόπιν του νόμου για την αυτονομία της Γροιλανδίας που ψηφίστηκε από το δανικό Κοινοβούλιο στις 20 Ιουνίου 2009.

71. Όπως επισήμανε το Δικαστήριο στην απόφασή του *Antillean Rice Mills* κ.λπ. κατά Επιτροπής²⁷, «μολονότι οι ΥΧΕ είναι χώρες και εδάφη συνδεδεμένα με ειδικούς δεσμούς με [την Ένωση], δεν αποτελούν εντούτοις τμήμα της τελευταίας»²⁸. Οι Συνθήκες, και ιδιαιτέρως τα άρθρα 52 ΣΕΕ και 355, σημείο 2, ΣΛΕΕ, απονέμουν συνεπώς στα εδάφη αυτά ένα ιδιαίτερο καθεστώς, θεμελιωμένο σε ειδικό καθεστώς συνδέσεως με άξονα την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των ΥΧΕ. Το καθεστώς αυτό ορίζεται γενικώς στο πλαίσιο του τέταρτου μέρους της Συνθήκης ΛΕΕ, το οποίο περιλαμβάνει τα άρθρα 198 ΣΛΕΕ έως 204 ΣΛΕΕ, και, όσον αφορά τη Γροιλανδία, στο πλαίσιο του προσαρτημένου στις Συνθήκες ΕΕ και ΛΕΕ πρωτοκόλλου (αριθ. 34) σχετικά με το ιδιαίτερο καθεστώς που εφαρμόζεται στη Γροιλανδία.

72. Δυστυχώς, οι ανωτέρω διατάξεις δεν επιτρέπουν να συναχθεί με βεβαιότητα αν το ειδικό καθεστώς συνδέσεως των ΥΧΕ ιδρύει αυτόνομη και ίδια έννομη τάξη στην οποία έχουν εφαρμογή μόνο τα άρθρα 198 ΣΛΕΕ έως 204 ΣΛΕΕ και οι βάσει αυτών υιοθετούμενες πράξεις ή αν το εν λόγω καθεστώς συνιστά *lex specialis*, εφαρμοζόμενο εν ανάγκη αντί των γενικών κανόνων της Συνθήκης ΛΕΕ.

73. Οι διατάξεις που περιέχονται στο τέταρτο μέρος της Συνθήκης ΛΕΕ είναι, πράγματι, διατυπωμένες με αμφίσημους όρους, ενώ ούτε και η νομολογία δίνει συναφώς σαφή απάντηση. Τις δυσκολίες αυτές συνόψισε με εξαιρετικό τρόπο ο γενικός εισαγγελέας P. Cruz Villalón στις προτάσεις του στην υπόθεση *Prunus* και *Polonium*²⁹. Αφού σκιαγράφησε τις δύο νομολογιακές γραμμές του Δικαστηρίου³⁰, ο γενικός εισαγγελέας P. Cruz Villalón εκτίμησε ότι «ο χαρακτηρισμός μιας ΥΧΕ ως κράτους μέλους ή τρίτης χώρας δεν ενδεικνύεται για κατηγορηματικές λύσεις, αλλά πρέπει κάθε φορά να προσαρμόζεται, κατά περίπτωση, ανάλογα με το συναφές νομικό πλαίσιο, λαμβάνοντας ιδιαιτέρως υπόψη τους σκοπούς που επιδιώκει το ειδικό καθεστώς συνδέσεως του τέταρτου μέρους της [Συνθήκης ΛΕΕ]»³¹.

74. Συμμερίζομαι την ανάλυση αυτή. Φρονώ, πράγματι, ότι οι διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ και του παράγωγου αυτής δικαίου θα πρέπει να έχουν εφαρμογή στις ΥΧΕ, εκτός αν οι διατάξεις αυτές υποκαθίστανται από ειδικούς κανόνες προβλεπόμενους στα άρθρα 198 ΣΛΕΕ έως 204 ΣΛΕΕ ή εκτός αν θίγουν τους σκοπούς που επιδιώκονται στο πλαίσιο του καθεστώτος συνδέσεως.

75. Ωστόσο, στην υπόθεση της κύριας δίκης, είναι προφανές ότι η παροχή πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας με τους όρους που καθορίζονται στο άρθρο 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» συντελεί στους σκοπούς του καθεστώτος συνδέσεως που έχει συναφθεί με τη Γροιλανδία, καθώς συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της τελευταίας και ευνοεί τα συμφέροντα των κατοίκων της σύμφωνα με τους διαλαμβανόμενους στα άρθρα 198 ΣΛΕΕ και 199 ΣΛΕΕ σκοπούς. Εξάλλου, η εφαρμογή αυτή δεν προσκρούει σε καμία ειδική διάταξη προβλεπόμενη στο πλαίσιο των άρθρων 198 ΣΛΕΕ έως 203 ΣΛΕΕ ή στο πλαίσιο του προσαρτημένου στις Συνθήκες ΕΕ και ΛΕΕ πρωτοκόλλου (αριθ. 34) σχετικά με το ιδιαίτερο καθεστώς που εφαρμόζεται στη Γροιλανδία.

27 — C-390/95 P, EU:C:1999:66.

28 — Σκέψη 36.

29 — C-384/09, EU:C:2010:759, σκέψεις 23 έως 40.

30 — Βλ. σημεία 37 έως 39 των προτάσεων. Ο γενικός εισαγγελέας P. Cruz Villalón μνημονεύει, από τη μία πλευρά, την απόφαση *Eman* και *Sevinger* (C-300/04, EU:C:2006:545), στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι ένας υπήκοος κράτους μέλους ο οποίος κατοικεί σε ΥΧΕ μπορεί να επικαλεσθεί τα δικαιώματα της ιθαγένειας της Ένωσης που προβλέπονται στα άρθρα 18 επ. ΣΛΕΕ, επεκτείνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το δικαίωμα του εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σε όποιον κατοικεί σε ΥΧΕ (σκέψη 29). Εν προκειμένω, ο γενικός εισαγγελέας P. Cruz Villalón εξηγεί ότι πρόκειται για περίπτωση κατά την οποία η Συνθήκη ΛΕΕ δεν προσδιόρισε σαφώς την εμβέλεια της εφαρμογής της. Από την άλλη πλευρά, ο γενικός εισαγγελέας αναφέρεται στην απόφαση *van der Kooy* (C-181/97, EU:C:1999:32), στην οποία το Δικαστήριο εκτίμησε, αντιθέτως, ότι οι ΥΧΕ πρέπει να τύχουν αντιμετώπισης αντίστοιχης με εκείνη των τρίτων χωρών (σκέψεις 34 έως 39). Πρέπει επίσης να μνημονευθούν οι γνωμοδοτήσεις 1/78 (EU:C:1979:224) και 1/94 (EU:C:1994:384), στις οποίες το Δικαστήριο έκρινε ότι οι ΥΧΕ δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης και ότι, ως εκ τούτου, βρίσκονται έναντι της Ένωσης στην ίδια κατάσταση με τις τρίτες χώρες (αντιστοίχως σκέψεις 61 και 62 καθώς και σκέψη 17).

31 — Σημείο 39 των προτάσεων.

76. Κατά συνέπεια, είμαι της γνώμης ότι, σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, το γεγονός ότι η επιχείρηση στην οποία έχει ανατεθεί η πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία του άρθρου 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» παρέχει την υπηρεσία αυτή όχι μόνο στην επικράτεια του κράτους μέλους αλλά επίσης και στην επικράτεια μιας ΥΧΕ δεν επηρεάζει την ερμηνεία που αρμόζει να δοθεί στις διατάξεις της εν λόγω οδηγίας ούτε την εφαρμογή των σχετικών με τις κρατικές ενισχύσεις κανόνων.

B — Επί του τέταρτου ερωτήματος, σχετικά με τη μέθοδο υπολογισμού του καθαρού κόστους των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας

77. Με το τέταρτο ερώτημά του, το Teleklagenævnet ρωτά το Δικαστήριο αν η οδηγία «καθολική υπηρεσία» αποκλείει τη δυνατότητα κράτους μέλους, ενόψει του υπολογισμού του καθαρού κόστους στο οποίο υποβάλλεται μια επιχείρηση που παρέχει καθολική υπηρεσία, να λαμβάνει υπόψη το σύνολο των εσόδων και των δαπανών που συνδέονται με την παροχή της υπηρεσίας αυτής, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που θα είχε πραγματοποιήσει η επιχείρηση αν δεν της είχαν επιβληθεί οι εν λόγω υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας.

78. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό περιέχεται στο ίδιο το κείμενο της οδηγίας «καθολική υπηρεσία».

79. Όπως εξαγγέλλει η αιτιολογική σκέψη 4 της ανωτέρω οδηγίας, η διασφάλιση καθολικής υπηρεσίας επάγεται ενδεχομένως την παροχή ορισμένων υπηρεσιών σε ορισμένους τελικούς χρήστες σε τιμές οι οποίες αποκλίνουν από εκείνες που ισχύουν υπό τους συνήθεις όρους της αγοράς. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίον ο νομοθέτης της Ένωσης προέβλεψε, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 18 της ίδιας οδηγίας, ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να δημιουργούν, όταν τούτο απαιτείται, μηχανισμούς χρηματοδοτήσεως του καθαρού κόστους των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας στις περιπτώσεις κατά τις οποίες αποδεικνύεται ότι οι εν λόγω υποχρεώσεις μπορούν να αναληφθούν μόνον επί ζημία ή με καθαρό κόστος υψηλότερο από τους συνήθεις όρους εμπορικής εκμεταλλεύσεως.

80. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», οι ΕΚΑ υποχρεούνται να υπολογίζουν το καθαρό κόστος παροχής της καθολικής υπηρεσίας όταν κρίνουν ότι αυτή ενδέχεται να συνιστά αθέμιτη επιβάρυνση για την επιχείρηση που έχει καθοριστεί για την παροχή της υπηρεσίας αυτής.

81. Ο νομοθέτης της Ένωσης καθόρισε λεπτομερώς τις μεθόδους υπολογισμού του καθαρού κόστους των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας στο άρθρο 12, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο α', της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» και τις διευκρίνισε στην αιτιολογική σκέψη 19 και στο παράρτημα IV, μέρος Α, της ίδιας οδηγίας.

82. Καταρχάς, από το άρθρο 12, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο α', της ανωτέρω οδηγίας προκύπτει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να υπολογίζουν το καθαρό κόστος της υποχρεώσεως καθολικής υπηρεσίας λαμβάνοντας υπόψη το τυχόν αγοραίο όφελος που αποκομίζει η επιχείρηση που έχει καθοριστεί για την παροχή της υπηρεσίας αυτής.

83. Έπειτα, από το παράρτημα IV, μέρος Α, της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» προκύπτει ότι το καθαρό κόστος αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ του καθαρού κόστους στο οποίο υποβάλλεται η επιχείρηση όταν παρέχει καθολική υπηρεσία και όταν δεν παρέχει τέτοια υπηρεσία. Ο νομοθέτης της Ένωσης προσθέτει ότι τα κράτη μέλη πρέπει συνεπώς να μεριμνούν για την ορθή εκτίμηση του κόστους το οποίο θα είχε αποφύγει η επιχείρηση αν είχε την επιλογή να μην εκπληρώνει υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας.

84. Ο νομοθέτης της Ένωσης διευκρινίζει, τέλος, ότι για τον υπολογισμό του καθαρού κόστους πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνον οι δαπάνες και τα έσοδα αλλά και τα άυλα πλεονεκτήματα που απορρέουν από την παροχή της καθολικής υπηρεσίας³².

85. Πρέπει επίσης να προστεθεί ότι, κατά την αιτιολογική σκέψη 17 της αποφάσεως της 2012/21, η Επιτροπή επισήμανε ότι, για την αποζημίωση μιας επιχειρήσεως επιφορτισμένης με υπηρεσία γενικού οικονομικού συμφέροντος, το καθαρό κόστος που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη πρέπει να υπολογίζεται είτε με βάση τη διαφορά μεταξύ του κόστους που προκαλείται από την παροχή της υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος (στο εξής: ΥΓΟΣ) και των εσόδων που αντλούνται από την υπηρεσία αυτή, είτε με βάση τη διαφορά μεταξύ του καθαρού κόστους στο οποίο υποβάλλεται η επιχείρηση καθόσον εκπληρώνει την υποχρέωση δημόσιας υπηρεσίας και του καθαρού κόστους ή του οφέλους της ίδιας επιχειρήσεως καθόσον αυτή δεν εκπληρώνει την υποχρέωση δημόσιας υπηρεσίας.

86. Με βάση τα ανωτέρω στοιχεία, φρονώ, κατά συνέπεια, ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο α', της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας ένα κράτος μέλος λαμβάνει υπόψη, ενόψει του υπολογισμού του καθαρού κόστους των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας, το σύνολο των εσόδων και των δαπανών που συνδέονται με την παροχή της οικείας υπηρεσίας, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που θα είχε πραγματοποιήσει η επιχείρηση αν δεν παρείχε την εν λόγω υπηρεσία.

Γ — Επί του πρώτου, του έκτου και του έβδομου ερωτήματος, σχετικά με τους κανόνες και τις αρχές που έχουν εφαρμογή στην αποζημίωση επιχειρήσεως που παρέχει πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία

87. Με το πρώτο, το έκτο και το έβδομο ερώτημα το Δικαστήριο καλείται να διευκρινίσει τους κανόνες και τις αρχές που διέπουν τη χρηματοδότηση των πρόσθετων υποχρεωτικών υπηρεσιών από το κράτος μέλος.

88. Με το πρώτο ερώτημά του, το Teleklagenævnet ρωτά, κατ' ουσίαν, το Δικαστήριο αν το άρθρο 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» αποκλείει τη δυνατότητα κράτους μέλους να αρνηθεί να αποζημιώσει μια επιχείρηση που παρέχει πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία για τον λόγο ότι το κόστος της υπηρεσίας αυτής καλύπτεται από τα οφέλη που αποκόμισε η επιχείρηση από τις υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας τις οποίες υπέχει.

89. Με το έκτο ερώτημά του, το Teleklagenævnet διερωτάται σχετικά με την επιρροή που ασκούν επί της ερμηνείας της ανωτέρω διατάξεως κανόνες σχετικοί με τις κρατικές ενισχύσεις οι οποίοι τίθενται όχι μόνο στα άρθρα 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, αλλά και στην απόφαση 2012/21. Η απόφαση αυτή εξαγγέλλει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ένα κράτος μέλος απαλλάσσεται από την προηγούμενη κοινοποίηση προς την Επιτροπή μιας κρατικής ενισχύσεως η οποία χορηγείται υπό μορφή αντισταθμίσεως για παρασχεθείσα ΥΓΟΣ, όταν η αντιστάθμιση αυτή μπορεί να θεωρηθεί συμβατή με το άρθρο 106, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

90. Ομοίως, με το έβδομο ερώτημά του, το Teleklagenævnet διερωτάται σχετικά με την επιρροή που ασκεί επί της ερμηνείας του άρθρου 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» η αρχή της ελάχιστης δυνατής στρεβλώσεως της αγοράς, στην οποία βασίζεται ο νομοθέτης της Ένωσης στο πλαίσιο της εν λόγω οδηγίας³³.

32 — Τα πλεονεκτήματα αυτά αντιστοιχούν, για παράδειγμα, στο τεχνικό και εμπορικό όφελος που προκύπτει από την έκταση του δικτύου του παρόχου σε σχέση με μια επιχείρηση που δραστηριοποιείται υπό τους συνήθεις όρους της αγοράς, ή στην εμπορική φήμη που συνδέεται με την ιδιότητα του παρόχου καθολικής υπηρεσίας.

33 — Ο νομοθέτης της Ένωσης ορίζει την αρχή της ελάχιστης δυνατής στρεβλώσεως της αγοράς στην αιτιολογική σκέψη 23 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία». Η τήρηση της αρχής αυτής επιτάσσει, κατά τον νομοθέτη, την είσπραξη των συνεισφορών κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται ότι μειώνονται όσο το δυνατόν περισσότερο οι επιπτώσεις της οικονομικής επιβαρύνσεως των τελικών χρηστών, π.χ. με την ευρύτερη δυνατή σταδιακή καταβολή των συνεισφορών.

91. Θα εξετάσω από κοινού τα τρία αυτά ερωτήματα, καθόσον οι κανόνες και οι αρχές στις οποίες αναφέρεται το *Teleklagenævnet* στο έκτο και στο έβδομο ερώτημά του δεν επηρεάζουν απλώς, αλλά διέπουν την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την οδηγία «καθολική υπηρεσία», και ιδίως τους μηχανισμούς αντισταθμίσεως που πρέπει να καθιερώνονται προς τον σκοπό της χρηματοδότησεως της καθολικής υπηρεσίας και των πρόσθετων υποχρεωτικών υπηρεσιών.

92. Για τους λόγους τους οποίους θα εκθέσω ακολούθως, φρονώ ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί, δυνάμει του άρθρου 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», να αρνηθεί να αποζημιώσει μια επιχείρηση που παρέχει πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία όταν το κόστος της εν λόγω υπηρεσίας καλύπτεται από τα οφέλη που αποκόμισε η επιχείρηση αυτή βάσει των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας τις οποίες υπέχει.

93. Όπως η Επιτροπή, εκτιμώ ότι τα προβλεπόμενα από την οδηγία «καθολική υπηρεσία» καθεστώτα αντισταθμίσεως, σχετικά, αφενός, με την καθολική υπηρεσία και, αφετέρου, με τις πρόσθετες υποχρεωτικές υπηρεσίες, είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους και ότι το καθαρό κόστος εκάστης των υπηρεσιών αυτών πρέπει να αποτελεί αντικείμενο χωριστής λογιστικής εγγραφής, ούτως ώστε να διασφαλίζεται ότι τα συνολικά έσοδα που προκύπτουν στο πλαίσιο της καθολικής υπηρεσίας δεν παρεισφρεύουν στον υπολογισμό του καθαρού κόστους της πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας και δεν επηρεάζουν τη χορήγηση της αποζημίωσης που οφείλεται λόγω της παροχής της τελευταίας αυτής υπηρεσίας.

94. Είναι μεν αληθές ότι η υποχρέωση τηρήσεως χωριστών λογιστικών βιβλίων δεν προβλέπεται ρητώς στο πλαίσιο της χρηματοδότησεως των πρόσθετων υποχρεωτικών υπηρεσιών. Εντούτοις, η απαίτηση αυτή συνάγεται από τις αρχές που έχει θέσει ο νομοθέτης της Ένωσης στο πλαίσιο της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» και από την εφαρμογή των σχετικών με τις κρατικές ενισχύσεις κανόνων.

95. Πρώτον, οι κανόνες που τίθενται στο άρθρο 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» συνεπάγονται την αποζημίωση της επιχειρήσεως που παρέχει πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία. Βεβαίως, ο νομοθέτης της Ένωσης δεν εξειδικεύει λεπτομερώς τις αρχές που διέπουν την αποζημίωση αυτή. Περιορίζεται στο να απαγορεύει στα κράτη μέλη να μετακυλίσουν το κόστος της εν λόγω υπηρεσίας στους παρόχους δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών οι οποίοι δραστηριοποιούνται στην εθνική αγορά³⁴. Ο νομοθέτης της Ένωσης επιδιώκει κατ' αυτόν τον τρόπο να εγγυηθεί ότι οι καταβαλλόμενες από τους συντελεστές της αγοράς συνεισφορές συνδέονται άμεσα με την παροχή της καθολικής υπηρεσίας και δεν επεκτείνονται σε συναφείς ή συνοδευτικού χαρακτήρα δραστηριότητες. Σκοπός του είναι να εγγυηθεί την ελάχιστη δυνατή στρέβλωση της αγοράς, αποτρέποντας την επιβολή, μέσω της ιδρύσεως τομεακού ταμείου, δυσανάλογης οικονομικής επιβαρύνσεως των επιχειρήσεων του τομέα, και ιδίως των νεοεισερχομένων³⁵. Καμία από τις επιχειρήσεις του τομέα, μεταξύ των οποίων ούτε και η επιχείρηση πάροχος, δεν επιτρέπεται συνεπώς να καλείται να συνεισφέρει στη χρηματοδότηση μιας πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας.

96. Από το γράμμα του άρθρου 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» έπεται λοιπόν ότι η επιχείρηση που παρέχει πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία δεν επιτρέπεται να υφίσταται το κόστος που συνδέεται με την παροχή της εν λόγω υπηρεσίας και ότι πρέπει να έχει τη δυνατότητα να λάβει από το κράτος μέλος αντισταθμίση του κόστους αυτού.

34 — Βλ., συναφώς, την αιτιολογική σκέψη 21 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», στην οποία ο νομοθέτης της Ένωσης διευκρινίζει ότι «κάθε χρηματοδοτικός μηχανισμός θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι οι συντελεστές της αγοράς συνεισφέρουν μόνο στη χρηματοδότηση των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας και όχι άλλων δραστηριοτήτων, οι οποίες δεν συνδέονται άμεσα με την παροχή υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας» (η υπογράμμιση δική μου). Βλ., επίσης, την αιτιολογική σκέψη 25 της ίδιας οδηγίας, στην οποία ο νομοθέτης προσθέτει ότι κάθε κράτος μέλος διατηρεί μεν το δικαίωμα να επιβάλλει ειδικά μέτρα εκτός του πεδίου εφαρμογής των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας, υποχρεούται όμως να τα χρηματοδοτεί σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης και χωρίς να επιβάλλει συνεισφορές στους συντελεστές της αγοράς.

35 — Βλ. σημείο 2.5 της ανακοινώσεως της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών σχετικά με ένα ποιοτικό πλαίσιο για υπηρεσίες κοινής ωφελείας στην Ευρώπη [COM(2011) 900 τελικό].

97. Από την άποψη αυτή, η ανωτέρω διάταξη είναι αρκούντως ακριβής και απαλλαγμένη αιρέσεων ώστε να διαθέτει, κατά τη γνώμη, μου, άμεσο αποτέλεσμα.

98. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να θεσπίσει εθνική ρύθμιση η οποία καταλήγει εν τέλει να αποστερεί την επιχείρηση που παρέχει πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία από την αποζημίωση.

99. Δεύτερον, οι σχετικοί με τη χρηματοδότηση της καθολικής υπηρεσίας κανόνες επιβάλλουν λογιστικό διαχωρισμό των δραστηριοτήτων της καθολικής υπηρεσίας από εκείνες που συνδέονται με τα άλλα είδη υπηρεσιών, μεταξύ των οποίων και των πρόσθετων υποχρεωτικών υπηρεσιών. Έτσι, ενόψει του υπολογισμού της αποζημιώσεως, τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη μόνο τα έσοδα που αποκόμισε ο πάροχος της καθολικής υπηρεσίας στο πλαίσιο της παροχής της υπηρεσίας αυτής³⁶.

100. Η απαίτηση λογιστικού διαχωρισμού προβλέπεται στο άρθρο 13, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2002/21. Κατά τη διάταξη αυτή, οι επιχειρήσεις υποχρεούνται στην τήρηση χωριστών λογιστικών βιβλίων, ώστε να επιτρέπεται ο εντοπισμός όλων των στοιχείων δαπανών και εσόδων που σχετίζονται με τις δραστηριότητές τους οι οποίες συνδέονται με την παροχή δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όταν οι επιχειρήσεις αυτές απολαύουν, επιπλέον, ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων παροχής υπηρεσιών σε άλλους τομείς, στο ίδιο ή σε άλλο κράτος μέλος.

101. Την απαίτηση αυτή αναπαρήγαγε η οδηγία «καθολική υπηρεσία» όσον αφορά την παροχή της καθολικής υπηρεσίας.

102. Πράγματι, η τήρηση των αρχών των οποίων κάνει μνεία ο νομοθέτης της Ένωσης στα άρθρα 12 έως 14 της ανωτέρω οδηγίας, τα οποία πρέπει να αναγιγνώσκονται υπό το φως των αιτιολογικών σκέψεων 3, 18, 22 έως 25 και το παράρτημα IV της ίδιας οδηγίας, επιβάλλει την ύπαρξη άμεσης σχέσεως του καθεστώτος αποζημιώσεως με το καθαρό κόστος που προκύπτει από τις υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας, κάτι το οποίο επιβεβαίωσε, άλλωστε, το Δικαστήριο στη νομολογία του³⁷. Έτσι, από τις αιτιολογικές σκέψεις 3 και 18 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» συνάγεται ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να αποζημιώνουν τις καθορισμένες επιχειρήσεις για το καθαρό κόστος στο οποίο «υποβλήθηκαν ειδικώς» για την παροχή της καθολικής υπηρεσίας. Η τήρηση των ίδιων αρχών απαιτεί εκ μέρους των ΕΚΑ να διακρίνουν μεταξύ, αφενός, του καθαρού κόστους που συνδέεται με την καθολική υπηρεσία και, αφετέρου, του κόστους που συνδέεται με την παροχή υπηρεσιών μη καλυπτόμενων από το κεφάλαιο II της ανωτέρω οδηγίας, είτε πρόκειται για πρόσθετες υποχρεωτικές υπηρεσίες είτε για εμπορικές υπηρεσίες. Από την άποψη αυτή, εξάλλου, ο νομοθέτης της Ένωσης προέβλεψε διαφορετικούς τρόπους χρηματοδότησεως αναλόγως της φύσεως της υπηρεσίας, αποκλείοντας έτσι ρητώς την τομεακή χρηματοδότηση στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 32 της ανωτέρω οδηγίας³⁸.

36 — Βλ., συναφώς, την αιτιολογική σκέψη 19 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», η οποία ορίζει ότι «[ο] υπολογισμός του καθαρού κόστους της καθολικής υπηρεσίας θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη το κόστος και τα έσοδα, καθώς και τα άυλα οφέλη που προκύπτουν από την παροχή της καθολικής υπηρεσίας» (η υπογράμμιση δική μου).

37 — Απόφαση Επιτροπή κατά Βελγίου (C-222/08, EU:C:2010:583, σκέψεις 49 έως 52).

38 — Πράγματι, στο πλαίσιο της χρηματοδότησεως των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας, η πλειοψηφία των κρατών μελών έχει επιλέξει την τομεακή χρηματοδότηση. Το 2011, μόνον η Τσεχική Δημοκρατία, η Δημοκρατία της Φινλανδίας και το Βασίλειο της Σουηδίας θέσπισαν διατάξεις ώστε το εν λόγω κόστος να καλύπτεται αποκλειστικώς από δημόσια χρηματοδότηση, ενώ η Δημοκρατία της Μάλτας και η Πορτογαλική Δημοκρατία προέβλεψαν μικτή, δημόσια και ιδιωτική, χρηματοδότηση (βλ., συναφώς, την ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών για την έκθεση σχετικά με τα αποτελέσματα της δημόσιας διαβούλευσης και την τρίτη τακτική επανεξέταση του πεδίου εφαρμογής, σύμφωνα με το άρθρο 15 της οδηγίας 2002/22/ΕΚ [COM(2011) 795 τελικό, σ. 13]).

103. Η απαίτηση λογιστικού διαχωρισμού όχι μόνο συμβάλλει στη διαφάνεια της διαδικασίας χρηματοδότησης³⁹, αλλά επιτρέπει επιπλέον να διασφαλίζεται ότι η χρηματοδότηση της καθολικής υπηρεσίας πραγματοποιείται με μέσα ουδέτερα από τη σκοπιά του ανταγωνισμού⁴⁰.

104. Μια τέτοια απαίτηση διασφαλίζει επίσης, κατά την αιτιολογική σκέψη 18 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», ότι η χρηματοδότηση της καθολικής υπηρεσίας και των πρόσθετων υποχρεωτικών υπηρεσιών σέβεται τους σχετικούς με τις κρατικές ενισχύσεις κανόνες⁴¹.

105. Ο λογιστικός διαχωρισμός συνιστά, πράγματι, απαίτηση που διέπει τη χορήγηση από τα κράτη μέλη των αντισταθμίσεων που οφείλονται λόγω της παροχής υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος.

106. Η παροχή πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας συνιστά, προφανώς, όπως και η καθολική υπηρεσία, υπηρεσία γενικού οικονομικού συμφέροντος κατά την έννοια του άρθρου 106, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Μολονότι οι πρόσθετες υποχρεωτικές υπηρεσίες δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως «καθολική υπηρεσία» κατά την έννοια της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», ωστόσο, ως εκ της φύσεως και των σκοπών τους, ανταποκρίνονται στις ίδιες επιδιώξεις με την καθολική υπηρεσία και παρέχονται με τους ίδιους όρους⁴². Έτσι, η πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία παρέχεται, τις περισσότερες φορές, σε τιμή που αποκλίνει από εκείνη που καθορίζεται υπό τους συνήθεις όρους εμπορικής εκμεταλλεύσεως.

107. Ωστόσο, οι χορηγούμενες από τα κράτη μέλη αντισταθμίσεις για την παροχή υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος υπόκεινται στην τήρηση των κανόνων που έχει θέσει ο νομοθέτης της Ένωσης στα άρθρα 107 ΣΛΕΕ και 108 ΣΛΕΕ. Προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο χαρακτηρισμού των αντισταθμίσεων αυτών ως «κρατικών ενισχύσεων» ασύμβατων με το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η κρατική παρέμβαση πρέπει συνεπώς να πληροί τις τέσσερις σωρευτικές προϋποθέσεις που καθιέρωσε το Δικαστήριο στην απόφασή του Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg⁴³. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι οι εξής:

- πρώτον, η δικαιούχος επιχείρηση πρέπει να είναι πράγματι επιφορτισμένη με την εκπλήρωση υποχρεώσεων παροχής δημόσιας υπηρεσίας και οι υποχρεώσεις αυτές πρέπει να είναι σαφώς καθορισμένες·
- δεύτερον, οι παράμετροι βάσει των οποίων υπολογίζεται η αντιστάθμιση πρέπει να έχουν προσδιορισθεί προηγουμένως αντικειμενικά και με διαφάνεια, με σκοπό να αποφευχθεί το ενδεχόμενο να προκαλεί η αντιστάθμιση αυτή οικονομικό πλεονέκτημα ικανό να ευνοήσει τη δικαιούχο επιχείρηση έναντι των ανταγωνιστριών της·
- τρίτον, η αντιστάθμιση δεν πρέπει να υπερβαίνει το μέτρο του αναγκαίου για την κάλυψη του συνόλου ή μέρους των δαπανών που πραγματοποιούνται για την εκπλήρωση υποχρεώσεων παροχής δημόσιας υπηρεσίας, λαμβανομένων υπόψη των σχετικών εσόδων καθώς και ενός ευλόγου κέρδους για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων αυτών, και

39 — Η αιτιολογική σκέψη 19 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» ορίζει ότι το «καθαρό κόστος των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας θα πρέπει να υπολογίζεται βάσει διαφανών διαδικασιών» (η υπογράμμιση δική μου).

40 — Βλ. άρθρα 1, παράγραφος 1, και 3, παράγραφος 2, της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» καθώς και την απόφαση Επιτροπή κατά Γαλλίας (C-220/07, EU:C:2008:354, σκέψη 29).

41 — Βλ., επίσης, αιτιολογική σκέψη 3 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» καθώς και άρθρο 6 της οδηγίας 2002/77. Βλ., επίσης, απόφαση Επιτροπή κατά Γαλλίας (EU:C:2008:354, σκέψη 30).

42 — Συμβουλευόμενος κανείς τον δικτυακό τόπο του Erhvervsstyrelsen, διαπιστώνει, συναφώς, ότι η παροχή των εν λόγω υπηρεσιών ενσωματώθηκε στις υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας.

43 — C-280/00, EU:C:2003:415, σκέψεις 88 έως 94.

— τέταρτον, το ύψος της αντισταθμίσεως πρέπει να καθορίζεται βάσει αναλύσεως των δαπανών στις οποίες θα υποβαλλόταν μια μέση επιχείρηση, με χρηστή διαχείριση και κατάλληλα εξοπλισμένη με τα αναγκαία μέσα, όταν η επιχείρηση αυτή δεν έχει επιλεγεί μέσω διαδικασίας συνάψεως δημοσίας συμβάσεως.

108. Αν δεν πληρούνται τα ανωτέρω κριτήρια και αν συντρέχουν οι γενικές προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, τότε οι αντισταθμίσεις που χορηγούνται από το κράτος μέλος στην επιχείρηση που παρέχει την υπηρεσία γενικού οικονομικού συμφέροντος συνιστούν κρατικές ενισχύσεις και υπόκεινται στις διατάξεις των άρθρων 106 ΣΛΕΕ, 107 ΣΛΕΕ και 108 ΣΛΕΕ.

109. Η Επιτροπή διευκρίνισε καθεμιά από τις ανωτέρω προϋποθέσεις στην ανακοίνωσή της σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις στην αντιστάθμιση για παροχή δημόσιας υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος⁴⁴. Εντούτοις, όσον αφορά τις αρχές που διέπουν τη χορήγηση και τον υπολογισμό αποζημιώσεως, η Επιτροπή φρόντισε να διευκρινίσει, στο σημείο 56 της ανωτέρω ανακοινώσεως, ότι «[μ]όνο το κόστος που συνδέεται άμεσα με την παροχή της ΥΓΟΣ μπορεί να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο αυτό»⁴⁵.

110. Η Επιτροπή διευκρίνισε επίσης, στο άρθρο 5, παράγραφος 3, της αποφάσεώς της 2012/21, ότι κάθε αντιστάθμιση που χορηγείται σε επιχείρηση επιφορτισμένη με την παροχή υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος βασίζεται στην αρχή της αναλυτικής λογιστικής η οποία επιτρέπει τον εντοπισμό των επιμέρους δαπανών που συνδέονται με την παροχή της οικείας υπηρεσίας.

111. Σημειώνεται ότι η εν λόγω απαίτηση λογιστικού διαχωρισμού προβλεπόταν ήδη στο πλαίσιο της οδηγίας 2006/111/ΕΚ της Επιτροπής, της 16ης Νοεμβρίου 2006, για τη διαφάνεια των χρηματοοικονομικών σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών και των δημοσίων επιχειρήσεων καθώς και για την χρηματοοικονομική διαφάνεια εντός ορισμένων επιχειρήσεων⁴⁶. Κατά το άρθρο 4 της οδηγίας 2006/111, κάθε επιχείρηση επιφορτισμένη με την παροχή υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος, η οποία λαμβάνει για την υπηρεσία αυτή αντιστάθμιση δημόσιας υπηρεσίας και ασκεί και άλλες δραστηριότητες, υποχρεούται να τηρεί χωριστούς λογαριασμούς που να επιτρέπουν την αντιστοίχιση όλων των εσόδων και όλων των επιβαρύνσεων προς τις οικείες δραστηριότητες.

112. Εν προκειμένω, σε μια υπόθεση όπως αυτή της κύριας δίκης, η τήρηση τέτοιας υποχρεώσεως εγγυάται, επιπροσθέτως, ότι η επιχείρηση που παρέχει ταυτόχρονα την καθολική υπηρεσία και την πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία δεν θα περιέλθει σε μειονεκτική θέση. Πράγματι, ο εν λόγω λογιστικός διαχωρισμός επιτρέπει να αποφευχθεί το ενδεχόμενο να ληφθούν δύο φορές υπόψη τα έσοδα που αποκομίζει η επιχείρηση από τις υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας τις οποίες υπέχει, ενόψει, αφενός, του υπολογισμού του καθαρού κόστους της υποχρεώσεως καθολικής υπηρεσίας και, κατά συνέπεια, της εξ αυτού του λόγου χορηγούμενης αντισταθμίσεως, και, αφετέρου, ενόψει του υπολογισμού του καθαρού κόστους της πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας και, κατά συνέπεια, της χορηγήσεως της αντισταθμίσεως λόγω της πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας. Μια τέτοια πρακτική θα περιήγε αναγκαστικά την επιχείρηση πάροχο σε δυσμενή θέση, καθώς θα κατέληγε να την υποχρεώνει να υποστεί το κόστος της πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας, σε αντίθεση προς τα οριζόμενα στο άρθρο 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία».

113. Όπως θα καταδειχθεί στη συνέχεια, τούτο δεν αποκλείει, εντούτοις, τη δυνατότητα τα έσοδα που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας να λαμβάνονται υπόψη σε μεταγενέστερο στάδιο, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως του υπερβολικού ή αθέμιτου χαρακτήρα της επιβαρύνσεως που υφίσταται η επιχείρηση πάροχος.

44 — ΕΕ 2012, C 8, σ. 4.

45 — Η υπογράμμιση δική μου.

46 — ΕΕ L 318, σ. 17.

114. Με βάση το σύνολο των ανωτέρω στοιχείων, είμαι συνεπώς της γνώμης ότι το άρθρο 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που επιτρέπει στο κράτος μέλος να απορρίψει το αίτημα αποζημιώσεως που υποβάλλεται από επιχείρηση που παρέχει πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία για τον λόγο ότι το κόστος της υπηρεσίας αυτής καλύπτεται από τα οφέλη που αποκόμισε η εν λόγω επιχείρηση από τις υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας τις οποίες υπέχει.

115. Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που προτείνω να δοθεί στο υπό κρίση ερώτημα, πρέπει στη συνέχεια να εξεταστεί το όγδοο ερώτημα που θέτει το Teleklagenævnet.

Δ — Επί του όγδου ερωτήματος, σχετικά με το άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία»

116. Με το όγδοο ερώτημά του, το Teleklagenævnet διερωτάται αν το άρθρο 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» διαθέτει άμεσο αποτέλεσμα.

117. Κατά πάγια νομολογία, οσάκις κράτος μέλος έχει παραλείψει να μεταφέρει εμπροθέσμως οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο ή έχει προβεί σε εσφαλμένη μεταφορά της οδηγίας, οι ιδιώτες δύνανται να επικαλεστούν έναντι του κράτους αυτού τις διατάξεις της εν λόγω οδηγίας οι οποίες, από απόψεως περιεχομένου, είναι προφανώς απαλλαγμένες αιρέσεων και αρκούντως ακριβείς⁴⁷.

118. Στην υπό κρίση υπόθεση, είναι αλήθεια ότι το άρθρο 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» δεν εξειδικεύει τους κανόνες υπολογισμού τους οποίους οφείλει να υιοθετεί ένα κράτος μέλος ενόψει της χορηγήσεως αποζημιώσεως στην επιχείρηση που παρέχει πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία. Από την άποψη αυτή, και υπό την επιφύλαξη της τηρήσεως των σχετικών με τις κρατικές ενισχύσεις κανόνων, τα κράτη μέλη διαθέτουν, συνεπώς, διακριτική ευχέρεια.

119. Εντούτοις, το άρθρο 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» θεμελιώνει υπέρ της επιχειρήσεως που παρέχει την πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία το δικαίωμα να λάβει αντιστάθμιση του κόστους που συνδέεται με την παροχή της εν λόγω υπηρεσίας. Αποκλείοντας την τομεακή χρηματοδότηση, ο νομοθέτης της Ένωσης απαγορεύει στα κράτη μέλη να υποχρεώνουν τις επιχειρήσεις του τομέα, μεταξύ των οποίων και την επιχείρηση πάροχο, να υποστούν το κόστος της εν λόγω υπηρεσίας και επιβάλλει τη χορήγηση δημόσιας αντισταθμίσεως. Οι όροι της ανωτέρω διατάξεως είναι, κατά την άποψή μου, αρκούντως ακριβείς και απαλλαγμένοι αιρέσεων ώστε να διαθέτουν, συναφώς, άμεσο αποτέλεσμα.

120. Υπό τις συνθήκες αυτές, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να υιοθετήσει μέθοδο υπολογισμού του κόστους που συνδέεται με την παροχή της πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας η οποία θα κατέληγε να αποστερήσει την επιχείρηση που παρέχει την εν λόγω υπηρεσία από το δικαίωμα αποζημιώσεως.

121. Με βάση τα προεκτεθέντα, φρονώ ότι το άρθρο 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», καθόσον θεμελιώνει υπέρ της επιχειρήσεως που παρέχει την πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία το δικαίωμα να λάβει αντιστάθμιση του κόστους που συνδέεται με την παροχή της εν λόγω υπηρεσίας, διαθέτει άμεσο αποτέλεσμα.

47 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση El Dridi (C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, σκέψη 46).

Ε — *Επί του δεύτερου και του τρίτου ερωτήματος, σχετικά με την ύπαρξη αθέμιτης επιβαρύνσεως που θεμελιώνει δικαίωμα αποζημίωσης*

122. Με τα δύο τελευταία ερωτήματα που θα εξετάσω, το Δικαστήριο καλείται να διευκρινίσει τους όρους με τους οποίους τα κράτη μέλη μπορούν, ενόψει της χορηγήσεως αποζημίωσης, να λάβουν υπόψη την ύπαρξη αθέμιτης επιβαρύνσεως της επιχειρήσεως που παρέχει πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία.

123. Με το δεύτερο ερώτημά του, το Teleklagenævnet ρωτά, καταρχάς, το Δικαστήριο αν η οδηγία «καθολική υπηρεσία» αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που εξαρτά τη χορήγηση αποζημίωσης από την ύπαρξη αθέμιτης επιβαρύνσεως της επιχειρήσεως που παρέχει πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία.

124. Σε περίπτωση που η ανωτέρω οδηγία δεν αντιτίθεται σε μια τέτοια εθνική ρύθμιση, το Teleklagenævnet ρωτά, με το τρίτο ερώτημά του, αν ένα κράτος μέλος μπορεί, ενόψει της εκτιμήσεως του αθέμιτου χαρακτήρα της εν λόγω επιβαρύνσεως, να λάβει υπόψη τα οφέλη που αποκόμισε η επιχείρηση που παρέχει την πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία στο πλαίσιο των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας τις οποίες υπέχει.

125. Κατά τη γνώμη μου, τίποτε δεν αντιτίθεται σε μια τέτοια ρύθμιση.

126. Πράγματι, δεν προκύπτει ούτε από το άρθρο 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» ούτε από καμία άλλη διάταξη αυτής ότι ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε να καθορίσει ο ίδιος τους όρους με τους οποίους οι ΕΚΑ οφείλουν να υπολογίζουν το καθαρό κόστος της παροχής πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι ΕΚΑ οδηγούνται στο συμπέρασμα ότι η εν λόγω παροχή μπορεί να συνιστά αθέμιτη επιβάρυνση για την επιχείρηση πάροχο.

127. Υπό τις συνθήκες αυτές, και ελλείψει ειδικής ρυθμίσεως, απόκειται, κατά τη γνώμη μου, στα κράτη μέλη να καθορίζουν τους όρους με τους οποίους πρέπει να υπολογίζεται το κόστος της πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας και η επιβάρυνση που προκύπτει ως εκ τούτου για την επιχείρηση πάροχο, υπό την προϋπόθεση, εντούτοις, ότι σέβονται τους σχετικούς με τις κρατικές ενισχύσεις κανόνες όπως αυτοί συνάγονται από τις προϋποθέσεις που εξήγγειλε το Δικαστήριο στην απόφασή του Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (EU:C:2003:415), και ιδιαιτέρως τις αρχές που διέπουν τη χορήγηση από τα κράτη μέλη των αντισταθμίσεων δημόσιας υπηρεσίας.

128. Τα κράτη μέλη είναι, κατά συνέπεια, ελεύθερα να εξετάζουν αν η επιχείρηση που παρέχει την πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία υφίσταται πράγματι αθέμιτη επιβάρυνση πριν να θεσμοθετήσουν μηχανισμό αποζημίωσης του κόστους στο οποίο υποβάλλεται η εν λόγω επιχείρηση.

129. Πρόκειται για το σύστημα που καθιέρωσε ο νομοθέτης της Ένωσης στο πλαίσιο της χρηματοδοτήσεως της καθολικής υπηρεσίας, στα άρθρα 12 και 13 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία».

130. Ειδικότερα, από την αιτιολογική σκέψη 21 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» συνάγεται ότι ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε να συνδέσει τους μηχανισμούς χρηματοδοτήσεως του καθαρού κόστους που προκύπτει από την παροχή της καθολικής υπηρεσίας με την ύπαρξη υπερβολικής επιβαρύνσεως για την επιχείρηση.

131. Προκειμένου να προβούν στην αποζημίωση, τα κράτη μέλη πρέπει επομένως να υπολογίζουν το καθαρό κόστος το οποίο συνεπάγεται η παροχή της εν λόγω υπηρεσίας για έκαστη των οικείων επιχειρήσεων σύμφωνα με τη μέθοδο υπολογισμού που παρατίθεται στο άρθρο 12 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» και εξειδικεύεται στην αιτιολογική σκέψη 19 και στο παράρτημα IV, μέρος Α,

της οδηγίας αυτής⁴⁸. Απαξ και προσδιοριστεί το καθαρό αυτό κόστος, τα κράτη μέλη μπορούν πλέον να εκτιμήσουν αν η επιχείρηση που παρέχει την καθολική υπηρεσία υφίσταται πράγματι αθέμιτη ή υπερβολική επιβάρυνση και να αποφασίσουν, κατόπιν αιτήσεως της εν λόγω επιχείρησης, να θεσπίσουν μηχανισμό αποζημίωσης του ανωτέρω κόστους.

132. Πράγματι, όπως επισήμανε το Δικαστήριο, το καθαρό κόστος της καθολικής υπηρεσίας δεν συνιστά κατ' ανάγκη υπερβολική επιβάρυνση για όλες τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις και το καθαρό κόστος λόγω της παροχής της καθολικής υπηρεσίας δεν γεννά αυτομάτως δικαίωμα αποζημίωσης⁴⁹.

133. Το Δικαστήριο όρισε στη νομολογία του την έννοια της υπερβολικής ή αθέμιτης επιβαρύνσεως. Πρόκειται για την επιβάρυνση η οποία, για κάθε μία από τις οικείες επιχειρήσεις, είναι υπερβολική σε σχέση με την ικανότητα της επιχείρησης να την αναλάβει, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ιδίων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της, ιδίως του επιπέδου των εξοπλισμών της, της οικονομικής και χρηματοδοτικής καταστάσεώς της καθώς και του μεριδίου της στην αγορά⁵⁰.

134. Όταν μια υποχρέωση καθολικής υπηρεσίας συνιστά υπερβολική επιβάρυνση για μια επιχείρηση, τότε επιτρέπεται στο κράτος μέλος να αποζημιώσει την επιχείρηση αυτή μέσω ενός μηχανισμού επιστροφής ή αντισταθμίσεως του κόστους. Δεδομένου ότι η αποζημίωση αυτή επάγεται μεταβιβάσεις κονδυλίων, τα κράτη μέλη οφείλουν να εγγυώνται ότι οι μεταβιβάσεις αυτές πραγματοποιούνται με αντικειμενικότητα και διαφάνεια, τηρουμένων των σχετικών με τις κρατικές ενισχύσεις κανόνων και κατά τρόπο ώστε να προκαλείται η ελάχιστη δυνατή στρέβλωση του ανταγωνισμού και της ζήτησης.

135. Δεν διαβλέπω κανέναν λόγο ικανό να εμποδίσει ένα κράτος μέλος να εφαρμόσει αναλογικώς τις διατάξεις αυτές ενόψει του προσδιορισμού της αντισταθμίσεως που χορηγείται λόγω της παροχής πρόσθετων υποχρεωτικών υπηρεσιών. Τουναντίον. Οι κανόνες που τίθενται στα άρθρα 12 και 13 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία» σκοπούν να εγυηθούν την τήρηση των αρχών της διαφάνειας, της αντικειμενικότητας, της ίσης μεταχειρίσεως και της αναλογικότητας⁵¹, στις οποίες βασίζεται η χρηματοδότηση. Ανταποκρίνονται επίσης στους προβληματισμούς που εξέφρασε το Δικαστήριο στην απόφασή του *Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg* (EU:C:2003:415) καθώς και στις προϋποθέσεις που αυτό έθεσε προκειμένου οι αντισταθμίσεις δημόσιας υπηρεσίας να μην εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

136. Εξαιρουμένων των ειδικών κανόνων που σχετίζονται με τη φύση της χρηματοδοτήσεως, θεωρώ συνεπώς απολύτως λογικό η αποζημίωση της επιχείρησης που παρέχει πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία να υπακούει στις ίδιες απαιτήσεις με εκείνες που επιβάλλονται στο πλαίσιο της παροχής της καθολικής υπηρεσίας.

137. Πράγματι, όπως επισήμανα, μολοντί οι πρόσθετες υποχρεωτικές υπηρεσίες δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως «καθολική υπηρεσία» κατά την έννοια της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», ωστόσο, ως εκ της φύσεως και των σκοπών τους, ανταποκρίνονται στις ίδιες επιδιώξεις με αυτές της καθολικής υπηρεσίας και παρέχονται με τους ίδιους όρους. Έτσι, η πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία παρέχεται, τις περισσότερες φορές, σε τιμή που αποκλίνει από εκείνη που καθορίζεται υπό τους συνήθεις όρους εμπορικής εκμεταλλεύσεως. Στο πλαίσιο της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», ο νομοθέτης της Ένωσης υπάγει την παροχή των πρόσθετων υποχρεωτικών υπηρεσιών, όπως και την παροχή της καθολικής υπηρεσίας, στην τήρηση των ιδίων αρχών, και ιδιαίτερος στην τήρηση των σχετικών με τις κρατικές ενισχύσεις κανόνων.

48 — Ανέλυσα την εν λόγω μέθοδο υπολογισμού στα σημεία 81 έως 84 των παρουσών προτάσεων.

49 — Απόφαση Επιτροπή κατά Βελγίου (EU:C:2010:583, σκέψη 49).

50 — Όπ.π.

51 — Βλ. απόφαση Επιτροπή κατά Γαλλίας (EU:C:2008:354, σκέψη 29), και άρθρο 6 της οδηγίας 2002/77.

138. Όσον αφορά την αντιστάθμιση του κόστους που συνδέεται με την παροχή πρόσθετων υποχρεωτικών υπηρεσιών, τα κράτη μέλη παραμένουν συνεπώς υποχρεωμένα να τηρούν τους σχετικούς με τις κρατικές ενισχύσεις κανόνες όπως αυτοί απορρέουν από τις προϋποθέσεις που εξήγγειλε το Δικαστήριο στην απόφασή του Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (EU:C:2003:415), και ιδιαιτέρως τις αρχές που διέπουν τη χορήγηση από τα κράτη μέλη αντισταθμίσεων δημόσιας υπηρεσίας.

139. Τα κράτη μέλη οφείλουν επομένως να διασφαλίζουν ότι οι παράμετροι βάσει των οποίων υπολογίζεται η αποζημίωση δεν επάγονται καμία στρέβλωση του ανταγωνισμού στην αγορά και ότι δεν γεννούν, κατά συνέπεια, κανένα οικονομικό πλεονέκτημα ικανό να ευνοήσει τη δικαιούχο επιχείρηση έναντι των ανταγωνιστριών επιχειρήσεων. Κατά την Επιτροπή, η εν λόγω αντιστάθμιση δεν πρέπει να υπερβαίνει το μέτρο του αναγκαίου για την κάλυψη του συνόλου ή μέρους των δαπανών που πραγματοποιούνται ειδικώς για την εκπλήρωση υποχρεώσεων δημόσιας υπηρεσίας, λαμβανομένων υπόψη των σχετικών εσόδων, με κίνδυνο να συνιστά κρατική ενίσχυση ασύμβατη με την εσωτερική αγορά. Πάντως, τα κράτη μέλη οφείλουν επίσης να διασφαλίζουν ένα εύλογο κέρδος στην επιχείρηση πάροχο⁵².

140. Συνδέοντας, στο πλαίσιο της καθολικής υπηρεσίας, τη χρηματοδότηση του καθαρού κόστους που προκύπτει από την παροχή της υπηρεσίας με την ύπαρξη υπερβολικής επιβαρύνσεως για την επιχείρηση, ο νομοθέτης της Ένωσης ανταποκρίνεται στο σύνολο των ανωτέρω επιδιώξεων.

141. Για τους λόγους που μόλις ανέφερα και επειδή, κατά τη γνώμη μου, δεν υπάρχει κανένας λόγος διαφοροποίησης του τρόπου αποζημίωσης μιας επιχείρησης αναλόγως του αν η αποζημίωση αυτή αφορά την παροχή καθολικής υπηρεσίας ή την παροχή πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας —με εξαίρεση, προφανώς, τη φύση της χρηματοδότησεως—, φρονώ ότι ένα κράτος μέλος μπορεί να εξαρτά τη χορήγηση αντισταθμίσεως λόγω της παροχής πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας από την ύπαρξη αθέμιτης επιβαρύνσεως για την επιχείρηση πάροχο.

142. Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που προτείνω να δοθεί στο υπό κρίση ερώτημα, θα πρέπει στη συνέχεια να εξεταστεί το τρίτο ερώτημα που θέτει στο Δικαστήριο το Teleklagenævnet.

143. Το τελευταίο διερωτάται αν ένα κράτος μέλος μπορεί να λάβει υπόψη το κέρδος που αποκόμισε η επιχείρηση που παρέχει την πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία στο πλαίσιο των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας τις οποίες υπέχει, προκειμένου να εκτιμήσει αν η επιβάρυνση την οποία υφίσταται η επιχείρηση αυτή λόγω της παροχής της πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας συνιστά αθέμιτη ή υπερβολική επιβάρυνση.

144. Υπενθυμίζω ότι το Δικαστήριο όρισε στη νομολογία του την έννοια της υπερβολικής ή αθέμιτης επιβαρύνσεως ως εκείνη η οποία, για κάθε μία από τις οικείες επιχειρήσεις, είναι υπερβολική σε σχέση με την ικανότητα της επιχείρησης να την αναλάβει, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ιδίων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της, ιδίως του επιπέδου των εξοπλισμών της, της οικονομικής και χρηματοδοτικής καταστάσεώς της καθώς και του μεριδίου της στην αγορά⁵³.

145. Ωστόσο, τα έσοδα που πραγματοποιεί η επιχείρηση στο πλαίσιο των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας τις οποίες υπέχει συντελούν άμεσα στην οικονομική και χρηματοδοτική της ικανότητα. Κατά συνέπεια, φρονώ ότι τα εν λόγω έσοδα μπορούν να ληφθούν υπόψη, όχι κατά τον υπολογισμό του καθαρού κόστους της πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας, αλλά στο πλαίσιο της εκτιμήσεως του αθέμιτου ή υπερβολικού χαρακτήρα της επιβαρύνσεως που αναγκάζεται να υποστεί η επιχείρηση λόγω της παροχής της υπηρεσίας αυτής.

52 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 3 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία»· σημεία 3.4 και 3.5 της μνημονευθείσας στο σημείο 109 των παρουσών προτάσεων ανακοινώσεως της Επιτροπής, καθώς και αιτιολογική σκέψη 15 της αποφάσεως 2012/21.

53 — Απόφαση Επιτροπή κατά Βελγίου (EU:C:2010:583, σκέψη 49).

146. Με βάση το σύνολο των ανωτέρω στοιχείων, φρονώ ότι η οδηγία «καθολική υπηρεσία» δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση η οποία εξαρτά την αντιστάθμιση που χορηγείται λόγω της παροχής πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας από την ύπαρξη αθέμιτης επιβαρύνσεως για την επιχείρηση που παρέχει την εν λόγω υπηρεσία. Συναφώς, ένα κράτος μέλος μπορεί, ενόψει της εκτιμήσεως του αθέμιτου χαρακτήρα της επιβαρύνσεως αυτής, να λαμβάνει υπόψη τα κέρδη που αποκόμισε η εν λόγω επιχείρηση στο πλαίσιο των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας τις οποίες υπέχει.

IV – Πρόταση

147. Με βάση τα προεκτεθέντα, φρονώ ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να απαντήσει στα ερωτήματα που υπέβαλε το Teleklagenævnet στην απόφασή του περί παραπομπής της 25ης Απριλίου 2013.

148. Επικουρικώς, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα ερωτήματα που υπέβαλε το Teleklagenævnet ως εξής:

- 1) Σε μια περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, το γεγονός ότι η επιχείρηση στην οποία έχει ανατεθεί η πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία του άρθρου 32 της οδηγίας 2002/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία «καθολική υπηρεσία»), όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2009/136/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, παρέχει την εν λόγω υπηρεσία όχι μόνο στην επικράτεια του κράτους μέλους, αλλά και στην επικράτεια μιας υπερπόντιας χώρας ή εδάφους δεν επηρεάζει την ερμηνεία που αρμόζει να δοθεί στις διατάξεις της ανωτέρω οδηγίας ούτε την εφαρμογή των κανόνων σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις.
- 2) Το άρθρο 12, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο α', της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2009/136, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας ένα κράτος μέλος λαμβάνει υπόψη, ενόψει του υπολογισμού του καθαρού κόστους των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας, το σύνολο των εσόδων και των δαπανών που συνδέονται με την παροχή της οικείας υπηρεσίας, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που θα είχε πραγματοποιήσει η επιχείρηση αν δεν της είχαν επιβληθεί οι εν λόγω υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας.
- 3) Το άρθρο 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2009/136, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που επιτρέπει στο κράτος μέλος να απορρίψει το αίτημα αποζημίωσης που υποβάλλεται από επιχείρηση που παρέχει πρόσθετη υποχρεωτική υπηρεσία για τον λόγο ότι το κόστος της εν λόγω υπηρεσίας καλύπτεται από τα κέρδη που αποκόμισε η επιχείρηση αυτή λόγω των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας τις οποίες υπέχει.
- 4) Το άρθρο 32 της οδηγίας «καθολική υπηρεσία», όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2009/136, καθόσον θεμελιώνει υπέρ της επιχειρήσεως που παρέχει την πρόσθετη καθολική υπηρεσία το δικαίωμα να λάβει αντιστάθμιση του κόστους που συνδέεται με την παροχή της εν λόγω υπηρεσίας, διαθέτει άμεσο αποτέλεσμα.
- 5) Η οδηγία «καθολική υπηρεσία», όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2009/136, δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που εξαρτά τη χορήγηση αντισταθμίσεως λόγω της παροχής πρόσθετης υποχρεωτικής υπηρεσίας από την ύπαρξη αθέμιτης επιβαρύνσεως για την επιχείρηση που παρέχει την εν λόγω υπηρεσία. Συναφώς, ένα κράτος μέλος μπορεί, ενόψει της εκτιμήσεως του αθέμιτου χαρακτήρα της επιβαρύνσεως αυτής, να λαμβάνει υπόψη τα κέρδη που αποκόμισε η εν λόγω επιχείρηση στο πλαίσιο των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας τις οποίες υπέχει.